Downloaded from UvA-DARE, the institutional repository of the University of Amsterdam (UvA)
http://dare.uva.nl/document/347499

File ID	347499
Filename	Bijlage 1

SOURCE (OR PART OF THE FOLLOWING SOURCE):

Type	Dissertation
Title	Rondon de mondingen van Rijn & Maas: landschap en bewoning tussen de 3e en 9e eeuw in Zuid-Holland, in het bijzonder de Oude Rijnstreek
Author	M.F.P. Dijkstra
Faculty	Faculty of Humanities
Year	2011
Pages	539
ISBN	978-90-8890-078-5

FULL BIBLIOGRAPHIC DETAILS:
http://dare.uva.nl/record/400204

Copyright

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other then for strictly personal, individual use.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (http://dare.uva.nl)

Bijlage 1

Catalogus van laat-Romeinse en vroeg-middeleeuwse vindplaatsen in Zuid-Holland (260-900 na Chr.)

Dit overzicht van vindplaatsen is gebaseerd op meerdere ingangen: ARCHIS (het nationale databestand van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), archeologische kronieken die in de loop der tijd in verschillende tijdschriften zijn verschenen (onder meer Helinium, Holland, BOORbalans), gegevens van het Koninklijk Penningkabinet – inmiddels opgegaan in het Geldmuseum te Utrecht – en het door hen opgezette muntenbestand NUMIS, alsmede de inventarisboeken van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden en het depot van de provincie Zuid-Holland in Alphen aan den Rijn. Van niet gepubliceerd vondstmateriaal is getracht zoveel mogelijk te bestuderen (deze inventarisnummers zijn voorzien van een *). De nadruk lag hierbij op het materiaal dat aanwezig is in de depots van het RMO en de provincie Zuid-Holland. De determinaties zijn vastgelegd in een Access-database.

De inventarisatie is afgesloten op 31 december 2000. Van enkele grotere vindplaatsen zijn ook gegevens opgenomen van meer recent onderzoek. De nummering loopt – steeds per dorp of stad – tegen de klok in, van het Oude Rijnstreek langs de kust naar het Maasgebied en weer naar het oosten richting Dordrecht. Vindplaatsen ten oosten van Zwammerdam, Gouda en Dordrecht vallen buiten het geïnventariseerde gebied (zie fig. 1.3).

Achteraan staan enkele niet opgenomen vindplaatsen omdat ze bij nader inzien niet in de laat-Romeinse of vroeg-middeleeuwse periode te dateren zijn.

Opbouw per locatienummer

a Topografische benaming van de vindplaats. Er is geen rekening gehouden met alle gemeentelijke herindelingen van de afgelopen decennia. De eerste plaats verwijst naar het dorp of stad waaronder de vindplaats over het algemeen bekend staat, zeker wat betreft de oudere vondstmeldingen. Daarna volgt een locaal toponiem (meerdere in het geval er diverse benamingen zijn gebruikt of de vindplaats een complex van meerdere vondstlocaties betreft).

b Kaartblad en landelijke coördinaten.

c Korte beschrijving van ontdekking en onderzoek van de vindplaats.

d Geologische informatie. Doorgaans wordt hier volstaan met de ligging op grond van de geologische kaart (strandwal, strandvlakte, flank strandwal, stroomrug, veen), eventueel aangevuld met nadere informatie.

e Huidige verblijfplaats van het vondstmateriaal, voor zover mij bekend. Het was ondoenlijk om de huidige verblijfplaats van al het materiaal te achterhalen. Veel ervan is te vinden in de archeologische depots van musea, gemeenten en de provincie Zuid-Holland. De vondsten en documentatie van archeologische locale of regionale werkgroepen, zoals van de AWN, valt in principe ook onder het provinciale depot, maar veel daarvan is nog in bewerking.

f Verwijzing naar de belangrijkste ingangen voor documentatie in de vorm van ARCHIS-waarnemingsnummer(s), RMO of provinciaal inventarisnummer(s), NUMIS of anderszins. Een asteriks (*) bij het inventarisnummer van het RMO / Prov. Arch. Depot ZH betekent dat het materiaal door mij persoonlijk is bestudeerd.

g Literatuurverwijzing (zie literatuurlijst van dit proefschrift). Om de hoeveelheid literatuurverwijzingen in de hand te houden is bij de archeologische kroniek in het tijdschrift Holland niet verwezen naar de auteurs van de individuele bijdragen maar naar de redacteur.

h Korte omschrijving van het laat-Romeinse of vroeg-middeleeuwse vondstmateriaal.

i Complextype (onbekend, nederzetting, mogelijke nederzetting, grafveld, mogelijke begraving, profaan of ritueel depot).

j Datering volgens Archis-codering.

ROML	= Romeinse tijd laat (270-450 na Chr.)	
ROMLA	= Romeinse tijd laat A	(270-350 na Chr.)
ROMLB	= Romeinse tijd laat B	(350-450 na Chr.)
VME	= Vroege Middeleeuwen	(450-1050 na Chr.)
VMEA	= Vroege Middeleeuwen	(450-525 na Chr.)
VMEB	= Vroege Middeleeuwen	(525-725 na Chr.)
VMEC	= Vroege Middeleeuwen	(725-900 na Chr.)

1
- **a** Nieuwkoop
- **b** onbekend.
- **c** losse vondst.
- **d** veengebied
- **e** particuliere collectie
- **f** onbekend.
- **g** Streefkerk 1992.
- **h** koperen aes van Valentinianus I (364-375)?
- **i** onbekend (geïsoleerde vondst)
- **j** ROML

2
- **a** Zwammerdam-Hooge Burch
- **b** 31CN 109.000/457.640
- **c** Losse vondsten en waarnemingen vanaf de 16e eeuw. Opgraving van het castellum in de jaren 1968-1971 door het IPP. Waarneming in 1971 door Beunder circa 75 meter ten noordwesten van het castellumterrein.
- **d** stroomrug
- **e** Collectie Beunder; Prov. Arch. Depot ZH?
- **f** ARCHIS 24620, 24622; KPK.
- **g** Sarfatij 1973a, 97; Haalebos 1977, 14; Beunder 1986, 94.
- **h** Door Plemper (1714, 114) worden Romeinse muntvondsten vermeld die op het castellumterrein van Zwammerdam gevonden zouden zijn. De herkomst staat echter niet eenduidig vast. Uit de periode na 270 worden munten genoemd van Tacitus (275-276) en Honorius (393-423). Na de opgravingen rond 1970 is in de nabijheid van het hoofdgebouw een koperen follis of aes IV van Constantijn en zonen (320-325) gevonden.

  De waarneming door Beunder betreft beschoeiingswerken uit de Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen. Tegen de beschoeiing is onder meer Badorf-aardewerk gevonden (W I en W II).
- **i** nederzetting
- **j** ROML – VMEC

3
- **a** Alphen aan den Rijn-Polder Steekt
- **b** 31CN 108.380/458.260
- **c** Waarneming van resten Romeinse weg bij afkleiingswerkzaamheden in 1985.
- **d** stroomrug
- **e** niet uitgezocht
- **f** ARCHIS 17305.
- **g** Hallewas 1986c, 308.
- **h** Vondst van een waarschijnlijk Merovingische scherf ter plaatse van het tracée van de *limes*weg.
- **i** Onbekend (geïsoleerde vondst)
- **j** VMEA-VMEB

4
- **a** Alphen aan den Rijn-Centrum
- **b** 31CN ± 105.300/460.400
- **c** Vondsten in 1976 aan de oostzijde van de Julianastraat tegenover het postkantoor, aan de rivierzijde van de Rijndijk. Aanvullend onderzoek door ROB in 1977 en nieuwe waarneming door de AWN in 1978. Een opgraving door de ROB en het RMO aan de Wilhelminalaan in 1991. Door de opgravingen van de KUN in 1998-1999 en 2001-2002 kon de ligging van het Romeinse castellum eindelijk defintief worden vastgesteld.
- **d** stroomrug
- **e** Prov. Arch. Depot ZH
- **f** ARCHIS 8588, 8650, 21766, 32194, 32725; RMO h1978/2.45*, h1980/2.201-202*, h1980/8.1*, h1991/12.?*; KPK/NUMIS.
- **g** Sarfatij 1977a, 257-258; 1978, 303; 1979, 314-315 ; Van der Most 1979; Hessing 1992a, 363; Haalebos *et al*. 2000, 67 en 155; Polak/Kloosterman/Niemeijer 2004, 115.
- **h** Vondst van denarius van Lotharius I (850-855) (Morrison/Grunthal 524) op de Rijnoever aan de Wilhelminalaan, waar in 1991 tevens oeverbeschoeiingen werden vastgesteld die lijken te dateren uit de (laat-)Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen. De vondsten uit 1998 bestaan uit twee randfragmenten Merovingisch ruwwandig aardewerk en een vroeg-middeleeuws sceatta-muntsieraad. Uit profielen dwars op de Rijnoever werd duidelijk dat op de jongste Romeinse afvallagen een vroeg-middeleeuws pakket ligt met zeer veel puin, aardewerk en metaal. Hieronder bevond zich vroeg-middeleeuws ruwwandig aardewerk uit de Merovingische periode en aardewerk uit Mayen en Badorf uit de Karolingische tijd. Hieruit is af te leiden dat het castellum in of na de Karolingische periode is afgebroken. Een *terminus ante quem* is 1122, het jaar waarin de Rijn bij Wijk bij Duurstede werd afgedamd en er slechts schone zand- en kleilagen langs de Rijn bij Alphen werden afgezet.
- **i** nederzetting
- **j** ROML – VMEC e.v.

5 **a** Alphen aan den Rijn-Lemkes
b 31CN ± 102.850/460.850.
c Onderzoek door AWN Rijnstreek in 1987 in en langs het wegcunet van de westelijke randweg (Leidse Schouw) en een sloot ten noorden van kwekerij Lemkes. Ten noorden van de kwekerij kon (met medewerking van de ROB) de aanwezigheid van een kreek met beschoeiings- of steigerwerken worden geconstateerd, die blijkens het vondstmateriaal tot in de Karolingische tijd heeft opengelegen.
d stroomrug
e Prov. Arch. Depot ZH
f ARCHIS 24647, 30532; Renus 1988, nr. 2, 7-8.
g Hallewas 1988, 315-316; Aldred/Sprey/Wassink 1992.
h Aardewerk uit de 7e en 8e eeuw uit enkele kuilen (type W II en III) en een benen naald, alsmede scherven uit de kreek (waaronder een type W XB).
i nederzetting
j VMEB – VMEC

6 **a** Alphen aan den Rijn-Rijksweg 11
b 31CN ± 103.100/460.000
c Veldverkenning door AWN Rijnstreek in 1987.
d stroomrug
e Prov. Arch. Depot ZH
f onbekend
g Hallewas 1988, 315-316.
h Enkele Karolingische scherven.
i nederzetting
j VMEC

7 **a** Koudekerk aan den Rijn-Lagewaard
b 31C ± 100.600/461.000
c Ontdekking van vroeg-middeleeuws grafveld met urnen in 1940 bij graafwerkzaamheden. Nieuwe waarnemingen in 1948 en 1950 in aangrenzende weiland dat werd afgekleid. Direct ten westen en noordwesten van het grafveld werden tijdens een afkleiing in 1977 nederzettingssporen aangetroffen uit de Romeinse tijd en de vroege Middeleeuwen. Noodopgraving in 1978 en 1979, waarbij aan de zuidzijde de rand van het grafveld werd aangesneden. Bij het maken van een inrit werden vervolgens nog enkele skeletten ontdekt. Een veldverkenning en booronderzoek door de AWN Rijnstreek in 1991 direct ten oosten van de Molenboezem, naast de opgraving van 1978.
d stroomrug
e RMO; Prov. Arch. Depot ZH.
f ARCHIS 24633, 24639; RMO h1940/12.18-27*, h1980/2.192-194*.
g Jaarverslag RMO over 1941 & 1950; Sarfatij 1978, 308-309; 1979, 331-335; 1980, 283-284; Hessing 1992a, 380; Grinsven/Dijkstra 2005; 2006.
h Grafveld uit de Merovingische periode met crematie- en inhumatiegraven: vondst van vijf complete urnen, veel scherven en beenderen. Nederzetting: resten van huisplaatsen uit de Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen langs een systeem van crevassegeulen.
i grafveld en nederzetting
j VMEA-VMEC

8 **a** Hazerswoude-Rijndijk
b 30HN 99.200/459.600
c Vondsten bij afkleiingswerkzaamheden te Hazerwoude-Rijndijk in 1951 nabij de Westvaart. Het RMO groef ter plaatse enkele proefsleuven.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 24252.
g Verhagen 1952, 62; Stuurman/Brunsting 1991.
h Naast Romeins materiaal wordt de vondst van een Merovingisch scherfje vermeld. Een leistenen schijfje met inkrassingen word geïnterpreteerd als een uit de Scandinavische zonnewijzer en in verband gebracht met de aanwezigheid van Vikingen, maar dit zou ook later uit de Middeleeuwen kunnen dateren.
i mogelijke nederzetting
j VMEB

9 **a** Benthuizen
b 30HN ± 98.000/458.000
c Over de vondstomstandigheden is niets bekend. Een relatie met het stroomgebied van de Wilk lijkt aannemelijk.
d stroomrug of veen
e niet uitgezocht
f -
g Holwerda/Evelein/Krom 1908, 259.
h Als “Frankische kralen en glasscherven” in het magazijn opgeslagen vondsten uit ‘Benthuizen’. Deze kunnen afkomstig zijn uit een nederzetting en misschien

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

zelfs een graf of grafveld (verdere meldingen over graven zijn echter niet bekend).

i mogelijke nederzetting (of begraving)

j VMEA, B of C

---

10 **a** Zoeterwoude-Zwieten

b 30HN 96.700/461.180

c Proefopgraving door ROB in 1970-1971 in verband met uitbreiding van de Heineken-brouwerij. Ten westen van de Weipoortse Vliet werden in de restgeul van een gedurende de Romeinse tijd verlande kreek Karolingische scherven aangetroffen en misschien nog wat ouder materiaal. De bijbehorende nederzetting wordt vermoed ter plaatse van het meer noordwestelijk gelegen kasteel Huis te Swieten.

d stroomrug

e niet uitgezocht

f ARCHIS 24246

g Sarfatij 1973b, 29-30.

h Mayen-achtige keramiek, kookpotten met radstempel versiering, reliëfbandamforen, handgemaakt aardewerk met en zonder stempelversiering (typen W I, II III en H I).

i nederzetting

j VMEC

---

11 **a** Leiderdorp-Kom van Aaiweg/Hoogmadeseweg/Plantage

b 30FZ ± 96.350/463.150

c Opgraving door RMO in 1950. Veldverkenning ten zuiden van deze opgraving in 1978 door de AWN. Op zo'n 150 meter ten oosten hiervan opgravingen door AWN Rijnstreek in 1983-1984 (Hoogmadeseweg), alsmede een waarneming in slootkant en enkele boringen. In 1985-1986 kleinschalig aanvullend booronderzoek. Booronderzoek door RAAP in 1998 op locatie opgraving Braat naar aanleiding van nieuwbouwplannen. Een opgraving is uitgebleven, wel zijn in 1999 uit de stort van de bouwput een drietal delen van beschoeiingspalen verzameld. Bestudering door RING leerde dat het ging om elzenhout. In 2006 vond een opgraving plaats door Archeomedia, in verband met de uitbreiding van de Julianaschool.

Vanwege grootschalige nieuwbouwplannen op het Samsonveld en een deel van tennispark De Munnik (plangebied 'Plantage') zijn in de jaren 2002-2005 verkennende boringen en een proefsleuvenonderzoek verricht door Archeomedia.

d stroomrug

e Prov. Arch. Depot ZH

f ARCHIS 17283, 24100; RMO

g Braat 1952, 79-93; Wassink 1978; Sarfatij 1979, 336; Hallewas 1984, 329; Hallewas 1985a, 368; Van der Kooij 1994, 50-51; Rietkerk 1996; Van Kempen 1999; Proos 2000, 375; Holthausen 2003; 2004a en b; Holthausen/Nijdam 2005; *Evaluatieverslag Julianaschool* 2007; Wagner/Depuydt 2009.

h De opgraving van Braat leverde de resten op van een vroeg-middeleeuwse nederzetting, gelegen op de westelijke oever van een kreek. De oever van deze kreek was versterkt met drie opeenvolgende beschoeiingsfasen (deze opeenvolgende fasen werden door Braat foutief als een dijk geïnterpreteerd). De AWN-opgraving aan de Hoogmadeseweg betrof de vondst van een laag met vroeg-middeleeuws nederzettingsafval in een geularm.

Het proefsleuvenonderzoek van 2003 toonde opnieuw diverse beschoeide geuldelen aan, waarvan enkele palen dendrochronologisch gedateerd konden worden in ca. 808-810 na Chr. Het aardewerk dateert de vindplaats in de Merovingische en Karolingische periode.

i nederzetting

j VMEA-VMEC

---

12 **a** Leiderdorp-De Bloemerd

b 30FZ ± 97.400/464.500

c Veldverkenning door AWN tijdens plantsoenwerkzaamheden in de omgeving van sportcomplex De Bloemerd. Vondsten bestaan uit zowel Romeins, Karolingisch als jonger aardewerk (tot in eerste helft 13e eeuw).

d getijdengebied

e AWN/ Prov. Arch. Depot ZH.

f -

g Sarfatij 1979, 335.

h Enkele Karolingische aardewerkscherven en één scherf Hunneschans-aardewerk (late 9e eeuw).

i nederzetting

j VMEC

---

13 **a** Leiderdorp-Leisloot

b 30FZ 96.150/464.600

c Gevonden in 1983 in afgegraven grond nabij de Leisloot/Dwarswetering (de coördinaten betreffen de primaire vindplaats).
d stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 17287
g Hallewas 1985a, 368.
h Tremissis, geslagen in Dorestad onder muntmeester Madelinus (c. 630-640).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEB

---

14 **a** Leiden-Roomburg
b 30FZ ± 95.400/462.700
c Opgraving in 1927 door RMO en in 1962 door de ROB. Losse vondsten door AWN (Poelje) in 1976. Veldkartering, booronderzoek en proefopgraving in 1984 en 1985 door IPP. Opgraving ROB in 1995 en 1996. De opgravingen hebben voornamelijk plaatsgevonden buiten het castellum zelf.
d stroomrug
e RMO/ Prov. Arch. Depot ZH
f ARCHIS 24078, 32478, 32481, 32898, 34316, 34317, 34319, 34321; NUMIS.
g Holwerda 1927; Bogaers 1962, 191-196; 1963, 3-4; Sarfatij 1977a, 265; Hallewas 1983, 265; Hallewas 1985a, 349-352; 1986, 312-313; Van Heeringen 1996, 350-352; Brandenburgh/Hessing 2005.
h 1962: over het jongste Romeinse niveau ligt een laag klei, afgezet in laat-Romeinse tijd of Vroege Middeleeuwen. Oudste middeleeuwse scherven dateren uit 9e -12e eeuw (Badorf, kogelpot, Pingsdorf en Paffrath-aardewerk).
Iets ouder is wellicht een "piramidaal benen hangertje, dat een uit puntcirkels bestaand ornament heeft."
Uit deze tijd schijnt ook een gesloten houten beschoeiing te zijn aan de noordzijde van de Corbulo-gracht. In een donkere laag, waarin zich ook deels weggerotte paalkoppen van de beschoeiing bevinden, is laat-Merovingisch aardewerk gevonden, alsmede Karolingische vormen (kogelpot, Badorf-aardewerk en reliefbandamfoor). Het geheel is afgedekt door opgeslibte grond. Wellicht bestaat een samenhang met de voorloper van het vermoedelijk 13e-eeuwse kasteel Rodenburg (aan de westzijde van het opgravingsterrein, ten oosten van het Rijn-Schiekanaal).
1976: enkele scherven Badorf-aardewerk en reliëfband amfoor.
1984: oude post-Romeinse vondsten zijn Merovingisch ruwwandig (7e -8e eeuw)
1984/85: in totaal elf scherven uit de Merovingisch-Karolingische periode.
1995: vroeg-middeleeuwse beschoeiingen aan zuidoever van de kreek (voormalige gracht van Corbulo) met kapdata die vallen in de perioden 620-625, 680-690 en 714-716. Een steiger wordt vooralsnog gedateerd in de Vroege Middeleeuwen.
Het aardewerk is te dateren in de 7e-9e eeuw. Bewerkte bot een opvallende vonstcategorie: glissen, kammen, haarpennen en decoratiestempel voor aardewerk. Ook is een muntsieraad gevonden, daterend rond 700 (bracteaat type A, imitatie van een 4e-5e eeuwse solidus) en een denarius van Pippijn de Korte (751-768) (Morrison/Grunthal 25). Jongere geulen hebben de Romeinse sporen sterk aangetast (Van Heeringen 1986).
i nederzetting.
j VMEA-VMEC

---

15 **a** Leiden-Kleine Cronesteinsepolder
b 30HN ± 94.300/461.700
c Vondsten tijdens aanleg polderpark Cronestein in 1982 op een zestal vindplaatsen in een gebied van ca. 300 bij 600 m.
d stroomrug
e depot RMO
f RMO h1983/7.35*.
g Suurmond-Van Leeuwen 1983, 63-64.
h Het vroeg-middeleeuws vondstmateriaal bestaat uit enkele Merovingische en Karolingische scherven.
i nederzetting
j VMEA – VMEC

---

16 **a** Leiden-Cronesteyn
b 30HN 93.680/461.820
c Losse vondsten uit 1954, aangetroffen in een nieuw gegraven sloot vlak ten westen van boerderij Cronesteyn. De vondsten bevonden zich op een veenlaag, die op haar beurt tot het maaiveld was afgedekt door een één meter dikke laag zavel.
d veengebied
e niet uitgezocht
f ARCHIS 24260; RMO h 1954/9.6.
g -

h Drie scherven waarschijnlijk Karolingisch aardewerk.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

---

17 **a** Leiden-Leidsche Veen
b 30HN ± 92.700/461.300
c Losse detectorvondsten uit 1999, uit opgebrachte grond uit de Vliet bij de 'Leidsche Veen' (?).
d stroomrug
e particuliere collectie
f NUMIS.
g -
h Een koperen antoninianus van Posthumus (259-268) uit Colonia, Vienna (?) (RIC 70) en een antoninianus van Victorinus (268-270) uit Colonia (RIC 57).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

18 **a** Leiden
b onbekend
c losse vondsten (gevonden in verschillende jaren).
d stroomrug?
e RMO; KPK; particuliere collectie.
f RMO (Lr. 1882); KPK.
g Baart 1990, 91.
h Koperen Antoninianus van Tetricus I (270-273) en 2 tremisses: één Friese, mogelijk van Justinianus en één uit Dorestad (type Madelinus).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML en VMEB

---

19 **a** Leiden-Leliestraat 63
b 30FZ 93.850/463.000
c Losse vondst uit ca. 1964.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f KPK
g Baart 1990, 91.
h Koperen Aes III van Constantius Gallus (351-354).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

20 **a** Leiden-Pomona
b 30FZ 92.200/465.150
c Opgraving door Archeologische Dienst Gemeente Leiden in 2000.
d flank strandwal
e Gemeente Leiden
f -
g Proos 2001, 97-99.
h Enkele Karolingische kogelpotscherven. Mogelijk een gebouw.
i nederzetting
j VMEC

---

21 **a** Oegstgeest-Nieuw Rhijngeest Zuid (Rijnfront)
b 30FZ 90.940/464.730
c Kleinschalig noodonderzoek in 1991 na melding van een tweetal muntvondsten in 1990, langs afslag van de Rijksweg A 44 door Gemeente Leiden. Aanvullende muntvondst in 1991. Booronderzoek door RAAP en het ADC om de omvang van de nederzetting nader te bepalen. In 2004 en 2005 volgde een proefsleuvencampagne door Archol, die deels werd uitgebreid tot een opgraving. De resultaten maakten duidelijk dat de bewoning zich uitstrekte over minstens 10 ha – een veel groter gebied dan op basis van de boringen werd gedacht. De opgravingen resulteerden in twee basisrapportages. In 2009 vonden aanvullende opgravingen plaats door het ADC (ca. 1 ha) en door de Universiteit Leiden (ca. 0,5 ha). De komende jaren zal het resterende deel van de nederzetting worden opgegraven.
d stroomrug
e Prov. Arch. Depot ZH; particuliere collectie.
f ARCHIS 22028, 22031; h1995/8.9*; NUMIS.
g Hessing 1992b, 102-109; Hemminga/Hamburg 2006; Hemminga *et al.* 2008; Marinelli 1998; De Boer/Van der Heijden 2003; Jezeer 2011.
h 1991: Frankische denarius (ca. 700, Belfort 6685) en Friese sceatta's van het continentaal runen type (ca. 700, BMC type 2c) en van het stekelvarken/standaard type (ca. 720, BMC type 4-5). Enkele nederzettingsporen in wegcunet fietspad, waaronder een grote kuil met nederzettingsafval (aardewerk, huttenleem, maalsteen, ijzerslakken, natuursteen, vuursteen, koperoxide? en dierlijk bot).
2004 e.v.: meerdere woonerven langs zijtak van de Rijn, met scheepshellingen, dateerbaar in de 6e-7e eeuw.
i nederzetting
j VMEA – VMEB

---

22 **a** Oegstgeest-Oudenhof
b 30FZ 92.400/466.880
c Opgraving door het RMO in 1940.

d (voormalig) getijdengebied in strandvlakte
e Prov. Arch. Depot ZH
f RMO
g Braat 1941.
h Vondst van één Karolingische randscherf (type W II), misschien afkomstig uit opgebrachte grond van elders? De interpretatie dat de Oudenhof een ringwalburg is uit de Vroege Middeleeuwen, is achterhaald (zie hoofdstuk 7 van dit proefschrift en Lugt 2009).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEC

---

23 **a** Oegstgeest-Groene Kerkje
b 30FZ 92.200/467.700
c Vindplaats ontdekt bij grondwerkzaamheden ten oosten van het Groene Kerkje in 1980. Opgraving door ROB in 1982.
d strandwal
e Prov. Arch. Depot ZH
f ARCHIS 7920, 24212; h1983/11.74*, h1984/6.21*.
g Hallewas 1982, 282; 1983, 281-283; ROB Jaarverslag 1982, 141.
h Aardewerk en enkele sporen uit de Vroege Middeleeuwen tot en met de 13e eeuw. Het feitelijke bewoningsniveau was al grotendeels verstoord.
i nederzetting
j VMEA – VMEC e.v.

---

24 **a** Lisse-Poelpolder
b 30FN 97.200/472.200
c Losse vondst op akkerperceel in poldergebied. Mogelijk is de vondst opgebracht van elders door bemesting.
d veen
e particuliere collectie
f KPK (geregistreerd onder Sassenheim)
g -
h Muntsieraad van een tremisses van het type Dronrijp, serie V (ca. 7e eeuw).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEB

---

25 **a** Lisse- Huys Dever
b 30FN 97.650/473.760
c Losse vondsten, verzameld rond 1920 bij het afgraven van het voorterrein van kasteel Dever. De vondsten zijn in 1961 op foto vastgelegd en daarna verloren gegaan.
d strandwal
e Foto's in archief Stichting Vrienden van Dever.
g Dijkstra 2000, 190-191.
h Laat-Merovingische randscherf van ruwwandig aardewerk met golflijnversiering. Mogelijk nog een tweede ruwwandige wandscherf. Ten tijde van de opgravingen op de voorhof van het kasteel door de AWN Rijnstreek in de jaren tachtig zou ook een scherf Badorf-aardewerk gevonden zijn.
i mogelijke nederzetting
j VMEB – VMEC ?

---

26 **a** Lisse-Heereweg
b onbekend
c Losse vondst langs de Heereweg kort voor 1985.
d flank strandwal
e particuliere collectie
f NUMIS
g Van Tol 1994, 11.
h Follis van keizerinmoeder Helena (337-340).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

27 **a** Lisse
b onbekend
c Gevonden "in de omgeving van Lisse" (*Voorloopige lijst* etc.1915, 240). Een herkomst uit de plaats Lisse zelf staat dus niet vast.
d onbekend
e Stedelijk Museum Gouda.
f -
g *Voorlopige lijst* etc. 1915, 240; Byvanck 1947, 170; Evers 1966, 35; Baart 1990, 92.
h Een genoemde munt van Constantijn I (308-337) wordt door Baart niet vermeld.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

28 **a** Haarlemmermeer-Huigsloot
b 31AN ± 101.200/470.075.
c Ontdekt in 1920 tijdens ploegen akker (sectie O, perceel 1412). Aanvullende vondsten met behulp van een metaaldetector in 1992. Gevonden bij of in een voormalige kreekarm van het stroompje de Ade.
d veen (of stroomrug?)

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

e Het merendeel van de schatvondst is in het bezit van het RMO.

f ARCHIS 24002; h1929/1.1-146.

g Evers 1966; Zadoks-Josephus 1966; Van der Vin 1993; Streefkerk 1995.

h De schatvondst bestaat uit ca. 13.000 koperen munten met een sluitdatum in de periode 395-402 na Chr. De samenstelling van de muntschat wijst op een herkomst uit Engeland. Verder wijzen slijpstenen en andere stukjes metaal die bij de schat gevonden zijn op het gebruik van de munten als schroot.

i Profaan of ritueel depot (schatvondst)

j ROML of VME

---

29 **a** Haarlemmermeer

b onbekend

c Vondsten uit de collectie van J.H. van Lennep, geschonken aan het RMO in 1852, het jaar dat het meer geheel droog viel. Deze vondsten zullen voornamelijk gedaan zijn bij het doorgraven van 'oud land' dat niet onder water stond en waarin men de Ringvaart had gegraven. Deze werkzaamheden begonnen in 1840 (De Haan 1969, 14). Volgens Janssen (destijds conservator van het RMO), kwamen vele potten uit de 8e -12e eeuw tevoorschijn. Van het aardewerk zijn de Romeinse en vroeg-middeleeuwse exemplaren (daterend tot circa 1250) opgenomen door het RMO (het overig middeleeuws vaatwerk is gegaan naar het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam).

De enige vroeg-middeleeuwse munt uit de collectie Van Lennep is opgenomen in de collectie van het KPK. Door Byvanck is de herkomst van een aantal (laat-) Romeinse muntvondsten abusievelijk toegeschreven aan de Haarlemmermeer (inv. nr. BPL 944 III: Haarlemmermeer 5 en 6; Evers 1966, 34). Vier kralenkettingen uit de Haarlemmermeer die als vroeg-middeleeuws te boek staan, zijn naar alle waarschijnlijkheid te dateren in de periode na 1500 (inv. nrs. HS 1-5, 6-30, 31-39 en 40-48).

d veen?

e RMO; KPK.

f RMO 1852/11 J.v.L. 2-3, inventarisboek 1.1/6, p 63.

g Janssen 1858.

h Zilveren penny van Burgred, koning van Mercia (852-874). Een tweetal complete Karolingische bolpotten (W IIIA, fig. B1.1), door Janssen nog omschreven als "twee graauwe, hardgebakken potjes, merowingsch of karowingsch, naar het schijnt."

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j VMEC

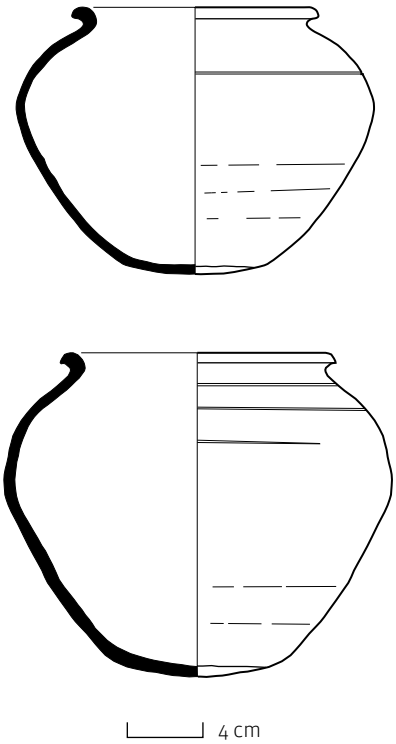

Fig. B1.1 Haarlemmermeer [29]. Twee Mayener bolpotten uit de Karolingische periode (collectie RMO). Schaal 1:4.

---

30 **a** Noordwijkerhout

b onbekend

c Losse vondst uit 1933, afkomstig uit de 'binnenduinen'. Geschonken door Baron van Hardenbroek.

d onbekend

e RMO

f RMO h1933/12.88*.

g -

h Karolingische bronzen, vergulde fibula.

i mogelijke nederzetting

j VMEC

---

31 **a** Noordwijkerhout-Witte Kerkje

b 24HZ 93.960/475.320.

c Opgraving naast de N.H. Kerk door de ROB in 1986.

d strandwal

e Prov. Arch. Depot ZH

f ARCHIS 26112.

g Hallewas 1987, 339-340; 1988, 40.

h Merovingische ruwwandige bodemscherf, gevonden in navulling van een grafkist. Vrij zacht, geel 'Mayener' aardewerk.
i mogelijke nederzetting
j VMEA – VMEB

32 **a** Noordwijk-Langeveld
b 24HZ 94.890/478.300
c Losse vondsten kort voor 18-07-1956 bij waarnemingen door dhr. G.P. Rodenburg tijdens ontzandingswerkzaamheden op het Langeveld.
d strandwal
e particuliere collectie
f ARCHIS 26118; ROB-archief, tekening 1992-03248; Topografisch archief AAC.
h Toiletgarnituur van bronzen ringetje met verzilverde bronzen pincet met *Kerbschnitt*-versiering en bronzen nagelmesje (zie fig. B1.2). Een elders op het Langeveld gevonden afgebeelde scherf met typische radstempelversiering is wellicht een fragment Badorf aardewerk (6 mm dik).
i mogelijke nederzetting
j ROML of VMEA (toiletgarnituur) – VMEB en VMEC (scherf)

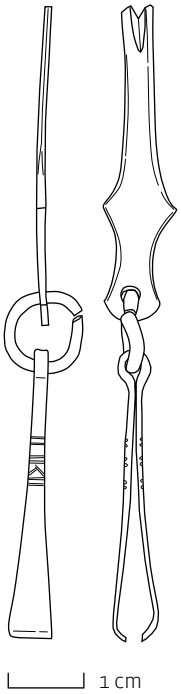

Fig. B1.2 Noordwijk-Langeveld [32]. Bronzen toiletgarnituur bestaande uit een ringetje met nagelmesje en verzilverde pincet (naar een tekening in het RCE). Schaal 1:1.

33 **a** Noordwijk-Amsterdamse Waterleidingduinen A (Van Limburg Stirumvallei)
b 24HZ 93.600/479.450
c Locatie XI, ontdekt bij veldverkenning in 1999 na het dichtschuiven van het Van Limburg Stirumkanaal.
d (overstoven?) veen
e Bezoekerscentrum Amsterdamse Waterleidingduinen.
g Numan in voorbereiding.
h Een enkele laat-Merovingische aardewerkscherf en diverse scherven uit de Karolingische periode.
i nederzetting
j VMEC

34 **a** Noordwijk-Amsterdamse Waterleidingduinen B (Van Limburg Stirumvallei)
b 24HZ 94.080/481.140
c Deze vindplaats betreft een zevental locaties, verspreid over ca. 450 x 100m in de Van Limburg Stirumvallei. Ontdekt in 1999 bij veldverkenning na het dichtschuiven van het Van Limburg Stirumkanaal, dus in verstoorde en enigszins verplaatste context.
d Flank strandwal.
e Bezoekerscentrum Amsterdamse Waterleidingduinen.
g Numan in voorbereiding.
h Een enkele laat-Merovingische aardewerkscherf en diverse scherven uit de Karolingische periode.
i nederzetting
j VMEC

35 **a** Noordwijk-Jonge Duinen A
b onbekend
c Losse vondst gedaan rond 1955 in een stuifkuil, dus blijkbaar uit het Jonge Duingebied.
d onbekend
e particuliere collectie
f ARCHIS 24042.
g De Raaf 1959, 29-30.
h Tremissis uit 7b.
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEA

36 **a** Noordwijk-Jonge Duinen B
b onbekend
c Volgens het inventarisboek van het RMO gevonden "onder de duinen" te Noordwijk. Waarschijnlijk wordt hier bedoeld het Jonge Duingebied.

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

d onbekend
e RMO
f RMO h1950/2.1*.
g Groenman-van Waateringe *et al.* 1977, 149.
h Laat-Merovingische of Karolingische kralenketting. In 1950 is door het RMO een kralensnoer aangekocht, dat afkomstig was uit Noordwijk en gevonden 'onder de duinen'. Behalve ergens in het Jonge Duingebied, zou dit ook nog de locatie het 'Langeveld' kunnen zijn die juist in deze jaren werd afgezand. Naast 13 barnstenen en 93 bronzen tonvormige kralen, bestaat de ketting uit 38 kralen van dubbelkonisch gewikkeld fijn bronsdraad. Parallellen voor dit laatste kraaltype zijn met name te vinden in enkele Noord-Duitse grafvelden en geven een datering in de 7e – 9e eeuw. Behalve een drietal kralen uit zilverdraad uit een graf in Xanten, zijn noordelijke tegenhangers te vinden in Rullstorf (Ldkr. Lüneborg) en Maschen (Kreis Harburg) en Desborough (Northamptonshire) (Siegmund 1998, 77-78 en verwijzingen aldaar). Nadere vondstomstandigheden zijn niet bekend, maar vanwege de kennelijk complete staat van de ketting zal het gaan om een graf óf een ritueel depot.
i mogelijke begraving of ritueel depot
j VMEB – VMEC

---

37 **a** Noordwijk-Bronsgeest A
b 30FN 91.680/472.830.
c Gevonden bij booronderzoek van RAAP in 1996 ten zuidwesten van de ijsbaan in uitbreidingsplan 'Bronsgeest'. De vindplaats is waarschijnlijk in het verleden grotendeels afgegraven.
d strandwal
e Prov. Arch. Depot ZH
f ARCHIS 44796
g Oude Rengerink 1996, 22 en figuur 7.
h Zes scherven uit de Merovingisch-Karolingische periode.
i nederzetting
j VMEB - VMEC

---

38 **a** Noordwijk-Bronsgeest B
b 30FN 91.520/472.550
c Gevonden bij booronderzoek van RAAP in 1996 langs de Van Berckelweg in uitbreidingsplan 'Bronsgeest'.
d flank strandwal
e Prov. Arch. Depot ZH
f -
g Oude Rengerink 1996, 22 en figuur 7.
h Zeer dunne spreiding van een viertal vermoedelijk vroeg-middeleeuwse scherven.
i mogelijke nederzetting
j VMEB - VMEC

---

39 **a** Noordwijk-N.H. Kerk
b 30FN 90.830/472.180
c Waarnemingen in 1970-1971 tijdens de restauratiewerkzaamheden in de kerk.
d strandwal
e niet uitgezocht
f ARCHIS 24008.
g Halbertsma 1971.
h Aantal O-W gerichte graven onder de fundering van de tufstenen kerk, mogelijk behorend bij een oudere kerkfase uit de 9e eeuw. De kerk is volgens de overleving gebouwd op de plaats waar de stoffelijke resten van St. Hieronymus of Jeroen († 857) werden teruggevonden.
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEC?

---

40 **a** Noordwijk-Vinkeveld
b 30EN 89.600/471.200
c Vondsten tijdens veldverkenningen in 1994 en 1999.
d flank strandwal
e particuliere collectie
f ARCHIS 30266, 40527; NUMIS.
g -
h Vooral metalen voorwerpen, omder meer een laat-Romeinse tutulusfibula, Friese sceatta van het stekelvarken/standaard-type (ca. 720, BMC type 4-5) en een tremissis, bestaande uit met goud geplateerd koper van rond de 2e helft van de 6e eeuw en een Karolingische pseudomuntfibula.
i onbekend (geïsoleerde vondst uit laat-Romeinse tijd) en nederzetting
j ROMLB en VMEB - VMEC

---

41 **a** Noordwijk-Zwarte Weg
b 30E 89.160/470.340.
c Op een kaart van het RMO staat ten noordwesten van de Zwarte Weg een vindplaats met Frankische resten aangegeven.

d stroomrug
e niet uitgezocht
f RMO kaart nr. 2.
g Parlevliet 1997, 18 (vindplaats 109).
h De kaart van het RMO vermeld "Frankische resten."
i nederzetting
j VMEA – VMEC

---

42 **a** Noordwijk-Djati Rongo
b 30EN 89.300/470.220
c Vondsten uit 1931, gedaan bij het diep omspitten van een landbouwperceel en gemeld door Eerdbeek. In een kleilaag waren nederzettingsporen zichtbaar met een onbekende datering. In 1952 zijn bij het diep omspitten van een bollenperceel aan de Zwarte Weg (dus op de strandwal aan de zuidoost-zijde, aan dezelfde kant als de waarneming uit 1931) op een niet nader gelocaliseerde plaats enkele vondsten gedaan; mogelijk betreft het een vondstlocatie in de directe omgeving.
d stroomrug
e RMO
f RMO h1932/12.103-115.
g N.N. 1952, 44; Parlevliet 1997, 18 (vindplaats 108).
h In 1952 wordt naast enig inheems aardewerk uit de Romeinse tijd een Merovingisch randfragment vermeld.
i mogelijke nederzetting
j VMEB - VMEC

---

43 **a** Noordwijk-De Klei A
b 30EN 89.880/469.700
c Vondstmelding uit 1968 van een terrein dat ook wel bekend staat als 'De Krom'. Kartering door RAAP in de directe nabijheid aan de oostzijde van de 's-Gravendijkse Weg in 1996.
d (overstoven) stroomrug.
e niet uitgezocht
f ARCHIS 23989.
g Oude Rengerink 1996, 17 en figuur 5; Parlevliet 1997, 18 (vindplaats 112).
h De melding uit 1968 betreft Karolingisch aardewerk aan de westzijde van de 's-Gravendijkse Weg. Aan de oostzijde van deze weg stelde RAAP een dunne vondstconcentratie vast van 29 scherven uit de periode 1050-1250.
i nederzetting
j VMEC e.v.

---

44 **a** Noordwijk-De Klei B
b 30FN ± 90.200/469.300
c Naar aanleiding van een vondstmelding uit 1919 van 'De Klei', dicht aan de weg tussen Rijnsburg en Noordwijk, volgde een proefopgraving door het RMO. Deze leverde geen verder resultaat op. Vondstmeldingen door mw. Eerdbeek-Claasen in 1927 en van de zogenoemde *Keyserswey* in 1929.
d stroomrug
e RMO; onbekend
f ARCHIS 24005; RMO h1919/12.1*, vondstenarchief (C 75 .6.1/11), correspondentie brief Eerdbeek aan Holwerda van 13-07-1927 (17.2.1/16) en Bursch aan Eerdbeek van 06-05-1929 (17.2.1/23).
g Kloos 1928, 7; Parlevliet 1997, 18 (vindplaats 110).
h De vondstmelding uit 1919 betreft fragmenten van een bronzen halsring met ingestanste versiering, waarvan één overgeleverd fragment later is geschonken aan het RMO (zie fig. B1.3). De datering ligt waarschijnlijk in de vroeg-middeleeuwse periode. Het fragment heeft een ruitvormige doorsnede en is aan twee zijden versierd met ingestanste S-patronen. De meest directe parallel van het fragment qua vorm en grootte is de zilveren 'Scandinavische' halsring uit Domburg, gedateerd in de periode 750-850, zie Capelle 1976, 34 (nr. 442, Taf. 28) en Van Regteren Altena/Heidinga 1977, 56-57.
Een latere vondstmelding staat in een brief van Eerdbeek aan Holwerda uit 1927, waarin door haar wordt voorgesteld het terrein van 'De Klei' te bezoeken en een 'vaasje' te bekijken. Een laatste melding door Eerdbeek is gedaan in 1929. Bursch deelt haar dan mee dat Holwerda de toegezonden scherven van de *Keyserswey* ook als laat-Germaans beschouwde, hij de vindplaats al kende en geen heil zag in een nader onderzoek.
Volgens Kloos (1928, 7) zouden in de *Keyserswey* (een hoog liggend weiland aan de weg naar Katwijk, gelegen tegenover *de Krom* en vermeld op de kaart van het Hoogheemraadschap Rijnland uit 1615) sporen gevonden zijn van een "Frankisch grafveld". Deze bestonden uit "eenige scherven, een stuk van een ring, beenderen, fragment van een zwaard (gevest) en een stuk zilvergalon". Van deze opsomming lijken nu alleen de scherven en de halsring op werkelijke vondsten gebaseerd. De overige, toch opmerkelijke vondsten, worden nergens anders genoemd. Ik vermoed dat Kloos zich op dit punt

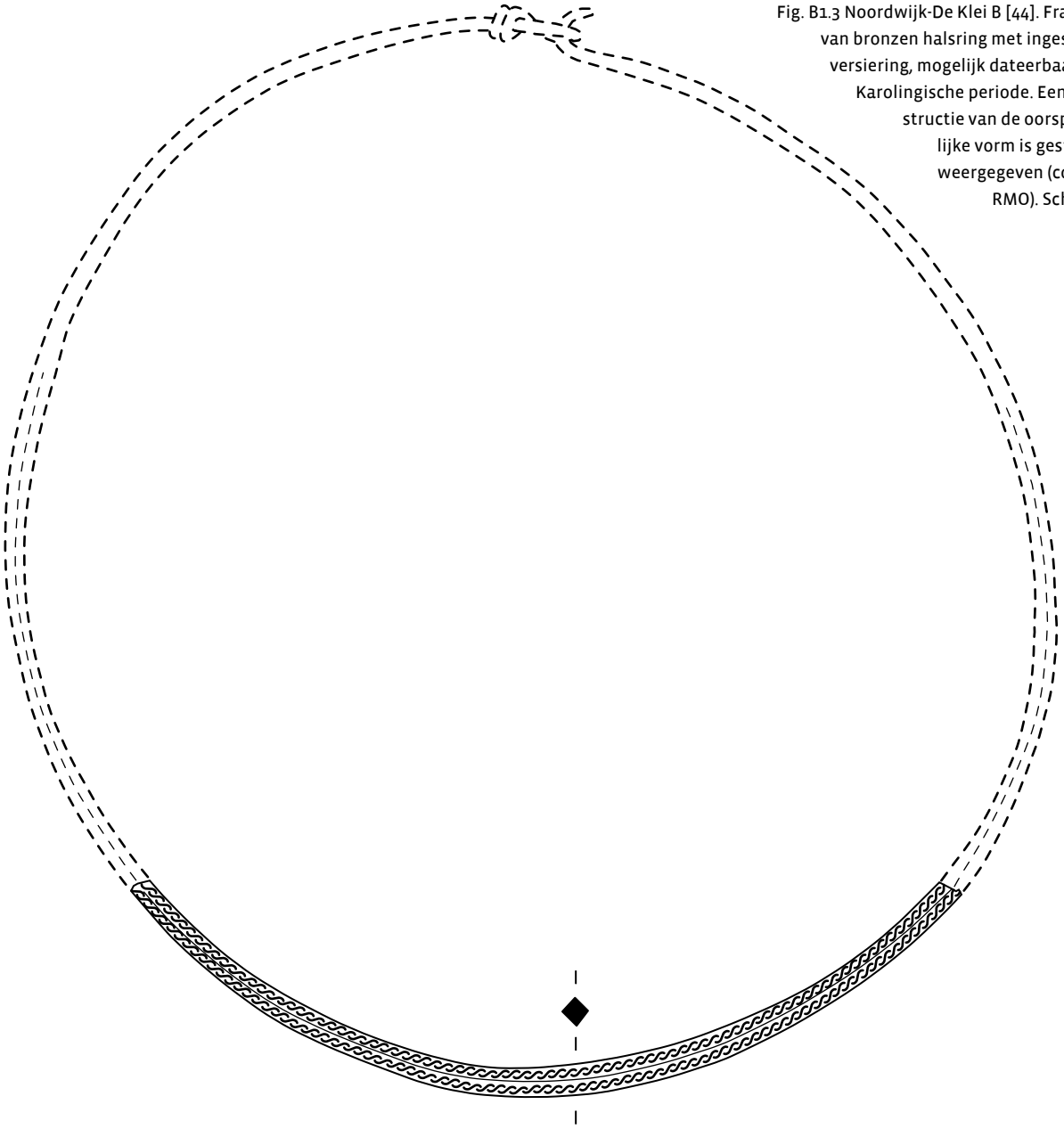

Fig. B1.3 Noordwijk-De Klei B [44]. Fragment van bronzen halsring met ingestanste versiering, mogelijk dateerbaar in de Karolingische periode. Een reconstructie van de oorspronkelijke vorm is gestippeld weergegeven (collectie RMO). Schaal 1:1

heeft laten leiden door enige fantasie en de gedachte dat het in Noordwijk niet mocht ontbreken aan een Frankisch grafveld, zoals dat toendertijd in de buurgemeente Rijnsburg reeds ontdekt was.
De in het supplement van de RMO-catalogus vermelde eigen waarneming betreft "geringe overblijfselen van bewoning, waarschijnlijk Frankisch."

i mogelijke nederzetting

j VMEB - VMEC

---

45 **a** Voorhout

b onbekend

c Volgens Oudaan (1664) gevonden bij het ploegen van een akker te Voorhout.

d waarschijnlijk strandwal

e onbekend

f -

g Oudaan 1664, 27 en 35; De Boone 1952, 59-61.

h Oude vondstmelding van 10 of 11 gouden munten door Oudaen, door De Boone geïdentificeerd als mogelijke imitaties van *solidii* van Lodewijk de Vrome (814-840).

i profaan of religieus depot (schatvondst)

j VMEC

46 **a** Voorhout-Rijnsburgerweg A
b 30FN 91.980/469.520
c Boring in grasland tijdens kleine excursie door auteur en iemand van RAAP in 2000. Gevonden op overgang bouwvoor-strandwalzand.
d strandwal
e Prov. Arch. Depot ZH
f -
h Een Merovingische ruwwandige wandscherf.
i nederzetting
j VMEA - VMEB

47 **a** Voorhout-Rijnsburgerweg B
b 30FN 91.650/469.340
c Waarnemingen tijdens het omzetten van een stuk weiland tot bollengrond van de familie Warmerdam, Rijnsburgerweg 64, in 1957. De vondsten zijn gedaan circa 40 cm onder het maaiveld door de familie Warmenhoven (schriftelijke mededeling J.T.M. Warmenhoven).
d Flank strandwal.
e Prov. Arch. Depot ZH
f ARCHIS 234004
g Jaarverslag RMO over 1957, 9.
h Volgens het jaarverslag van het RMO bracht prof. Brunsting een bezoek aan een terrein tussen Voorhout en Rijnsburg, naast het Marinegebouw, waar bij egalisering en grondverbetering een oude, houten walbeschoeiing was aangetroffen, "naar de bijbehorende schervenvondsten te oordelen daterende uit de Karolingische tijd" (Van Wijngaarden 1959). Na bestudering van de overgeleverde vondsten blijkt het te gaan om negen ruwwandige scherven uit de (laat-)Merovingische periode en twee scherven met een Karolingisch baksel (zie fig. B1.4).
i nederzetting
j VMEA – VMEC

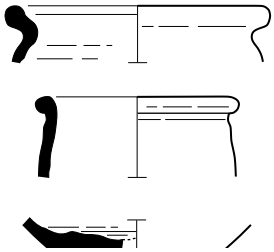

Fig. B1.4 Voorhout-Rijnsburgerweg B [47]. Scherven van draaischijfaardewerk uit de Merovingische tijd, gevonden bij het omzetten van een stuk weiland tot bollengrond in 1957. Schaal 1:4.

48 **a** Voorhout-Elsgeester Polder
b 30FN 92.200/468.980
c Opgraving door RMO in 1946.
d flank strandwal
e RMO
f ARCHIS 24045; RMO h1948/3.1, 4-22*, h1983/11.46*, h1991/1.11*.
g Braat 1949, 38-44.
h Opgraving met nederzettingssporen en vondstmateriaal van de Romeinse tijd tot in de Vroege Middeleeuwen. De opgravingsputten waren niet groot genoeg om complete gebouwen in beeld te krijgen. Binnen het vroeg-middeleeuws materiaal ligt de nadruk op de Merovingische periode, met slechts een handvol Karolingisch daterend materiaal.
i nederzetting
j VMEA – VMEC

49 **a** Rijnsburg-De Horn
b 30F 90.960/467.800
c Ontdekt in 1911 tijdens het omspitten van een stuk tuinbouwgrond. Opgravingen door RMO in 1913 en 1925. In 1998 is door de ROB een aanvullende waarneming gedaan, gevolgd door een booronderzoek om de geologische situering nader te bepalen. De zuidelijke grens van het grafveld is bepaald door proefsleuvenonderzoek door het AAC in 2002. De noordelijke en oostelijke begrenzing langs het Oegstgeester Kanaal is door middel van proefsleuven onderzocht door RAAP in 2005.
d stroomrug
e RMO; Museum Oud Rijnsburg.
f ARCHIS 24180, 39577; RMO h1913/4.1-101*, h1913/11.1-109*, h1925/2.1-32*.
g Holwerda 1914, 43-49; Wimmers 1986; Dijkstra/Flamman 2002; Tol 2006.
h Merovingisch grafveld met zowel crematie- als inhumatiegraven.
i grafveld
j VMEA - VMEB

50 **a** Rijnsburg-De Woerd
b 30FZ 90.450/467.630.
c Waarneming in rioolsleuf en aanvullend onderzoek door IPP en BAI op omliggend bouwterrein in 1954, zonder veel nieuwe gegevens.

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

d stroomrug
e Museum Oud Rijnsburg; depot Genootschap Oud Rijnsburg.
f ARCHIS 24185, 33475.
g Leenheer 1955.
h Nederzettingsafval uit de Merovingische tijd in de vorm van 7e-eeuws aardewerk en een fragment van een benen kam.
i nederzetting
j VMEA – VMEB

---

51 **a** Rijnsburg-Abdijterrein
b 30FZ 90.460/467.280.
c Opgravingen ter plaatse van de voormalige abdij direct ten oosten en noorden van de N.H. kerk. In 1944 (Glasbergen/RMO), 1949 en 1951 (BAI), 1961 (IPP/ROB), 1963 (IPP/BAI) en 1966 (IPP/ROB). In 1999 vond direct ten oosten van het oude opgravingsterrein een opgraving plaats door het ADC, vanwege de jongste uitbreiding van het gemeentehuis.
d stroomrug
e RMO; Museum Oud Rijnsburg; depot Genootschap Oud Rijnsburg.
f ARCHIS 24116, 33474, 33483, 33492
g Braat 1947; Glasbergen 1947; 1950; 1954; Glasbergen/Van Regteren Altena 1965, Sarfatij 1977b; Van Klaveren 1988; Dijkstra 2004; Dijkstra/De Ridder 2009; Dijkstra/Sablerolles/Henderson 2010.
h Nederzettingssporen vanaf de 7e eeuw, met aanwijzingen voor een kleine kapel vanaf de late 8e eeuw en een ringwalburg tussen de late 9e – eerste helft 11e eeuw. Tussen circa 1130 en 1574 stond op het terrein een benedictinessenabdij.
i nederzetting
j VMEA – VMEC e.v.

---

52 **a** Rijnsburg-Kerkstraat 17
b 30FZ 90.395/467.262.
c Een kleine opgraving door ROB ten westen van de Kerkstraat (en het voormalige abdijterrein) in 1993.
d stroomrug
e Prov. Arch. Depot. ZH
f ARCHIS 32794.
g Hessing 1994, 450; Dijkstra/De Ridder 2009.
h De laag zeer vuilie zwarte grond die hier abrupt overgaat in de vaste zavelgrond lijkt in korte tijd te zijn opgebracht. Wellicht is hier sprake van de grachtvulling van de ringwalburg van Rijnsburg, dateerbaar in de late 9e, 10e en eerste helft 11e eeuw (zie Dijkstra/De Ridder 2009 en vgl. hieronder: Rijnsburg-Oude Vlietweg 9). Vroeg-middeleeuwse vondsten lijken verder te ontbreken, maar mogelijk is een noord-zuid georiënteerd greppeltje in deze periode te plaatsen, gezien de sporen van aan de westzijde van de Kerkstraat opgegraven nederzetting (Rijnsburg-Abdijterrein).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEA – VMEC?

---

53 **a** Rijnsburg-Oude Vlietweg 9
b 30FZ 90.620/467.260.
c Optekening van profielen in de bouwput van huize 'Avondzon' (tegenwoordig 'Vlietstede' geheten) in 1959 door de ROB, waarbij de voormalige bedding van de Oude Vliet werd aangesneden, naar nu blijkt tevens gracht van de ringwalburg van Rijnsburg.
d stroomrug
e depot Genootschap Oud Rijnsburg.
f -
g Archeologisch nieuws 1959; Dijkstra/De Ridder 2009.
h Het vondstmateriaal omvat voornamelijk aardewerkscherven, alsmede wat bewerkt bot. Het meeste aardewerk dateert uit de Volle Middeleeuwen, met daarnaast enkele scherven uit de Romeinse, Merovingische, Karolingische en laat-middeleeuwse periode. Op basis van de profieltekeningen zijn mogelijk zijn tevens restanten van het wallichaam en enkele paalkuilen van de ringwalburg aangesneden. Uit de periode na het in onbruik raken van de gracht en de versterking dateert een smalle, gebogen sloot. Daarin bevond zich een concentratie verbrande tufsteen, waarschijnlijk van de abdijbrand uit het einde van de 12e eeuw.
i nederzetting
j VMEA – VMEC e.v.

---

54 **a** Rijnsburg-Oegstgeesterweg 71/73
b 30FZ 90.630/467.220
c Opgraving door het RMO in 1928 en klein vervolgonderzoek door mw. Eerdbeek-Claasen (in 1932?) op een terrein achter de Christelijk Gereformeerde kerk, dat op een 17e eeuwse kaart staat aangeduid als onderdeel van 'De Hof' van Rijnsburg.
d Stroomrug.
e RMO

f ARCHIS 24182; RMO h1929/4.1-12*, h1929/8.1-3, h1932/12.4*

g Glasbergen 1944, 102.

h De enkele scherf reliëfbandamfoor die hier is aangetroffen wijst niet direct op Karolingische bewoning. Het overige aardewerk dateert uit de Volle Middeleeuwen en reliëfbandamforen komen nog voor tot het einde van de 10e eeuw.

i nederzetting

j VMEC? e.v.

---

55 **a** Rijnsburg-Kleipetten

b 30 EZ 89.900/467.100

c Vondstmelding uit 1999 bij bouwrijp maken van een perceel ter hoogte van Kleipettenlaan/Valkenburgerweg. Boor- en veldkartering door Synthegra Archeologie in 2001 in gebied gelegen ten zuiden van de Sandtlaan.

d stroomrug

e Prov. Arch. Depot ZH

f ARCHIS 234009.

g Dorst 2002.

h Een drietal Merovingisch ruwwandige scherven uit het booronderzoek wijzen mogelijk op incidentele strooivondsten van een hoger gelegen nederzettingslocatie of zijn van elders opgebracht.

i mogelijke nederzetting

j VMEA - VMEB

---

56 **a** Valkenburg-De Woerd

b 30F ± 90.300/465.230.

c Opgravingen door het RMO in 1922-1926, vondstmelding uit 1963 en ROB-opgraving in 1972. Door ROB en IPP in 1986-1988. Oppervlaktevondsten uit 1963.

d stroomrug (kronkelwaardafzettingen).

e Prov. Arch. Depot ZH; ROB.

f ARCHIS 24208, 24578, 30811; RMO h 1994/11.2 (munt); KPK/NUMIS.

g Remouchamps 1928; Bloemers/Sarfatij 1973, 133; Van Rijn 1987; Hallewas 1989, 330-334; Bult/Van Doesburg/Hallewas 1990; Sablerolles 1990; 1992; Van der Pal 1988; 1990; Pol/Van de Veen 2008.

h Sporen van gebouwen, waterputten, beschoeiingen en een steiger uit de Merovingische en Karolingische tijd. In 1972 werd ook Karolingisch aardewerk aangetroffen, met name ten noordoosten van de Romeinse weg. Uit de opgravingen van het RMO in de jaren twintig van de 20e is een koperen aes III van Gratianus afkomstig, geslagen te Arles (367-375). Rond 1975 is in Valkenburg een tremissis gevonden van Justinus I (518-527) of II, wellicht afkomstig van de Woerd. Tijdens de opgravingen in de jaren tachtig zijn een vijftiental munten aangetroffen bestaande uit een imitatie van een tremissis uit Dorestad van Madelinus (ca. 650), 4 sceatta's van verschillend typen (ca. 700-800), 6 denarii van Lodewijk de Vrome (822-840), een denarius van Karel de Kale (843-877), een zilveren penny van Cuthred uit Kent (805-807), een messing styca van Eanred uit Northumbria (810-854) en een zilveren penny van Offa uit Mercia (757-796).

i nederzetting

j VMEA - VMEC

---

57 **a** Valkenburg-Castellum

b 30E ± 89.740/466.220

c Opgravingen door het BAI in de jaren 1941-1943 en 1946-1950; door het IPP in 1962 en 1980.

d stroomrug

e Prov. Arch. Depot ZH

f ARCHIS 300465, 33238.

g Van Giffen 1941-1944 (1948); 1948-1953 (1955); Glasbergen 1972; Sarfatij 1977a, 253-257; Groenman-van Waateringe/Van Beek 1988.

h Dateerbaar in de laat-Romeinse periode zijn enkele horrea en verbouwingen aan de principia, alsmede een handvol laat-Romeinse scherven aardewerk. De aanwijzingen voor vroeg-middeleeuwse bewoning bestaan uit aardewerkvondsten, zowel Merovingisch als Karolingisch materiaal, afkomstig uit afvalkuilen en waterputten die de Romeinse sporen doorsnijden. Pas vanaf de onderzoekingen in 1962 werd jonger materiaal uit de bovengrond systematisch verzameld.
Bij de opgravingen ter plaatse van de oude dorpskerk zijn de funderingsresten van diverse voorgangers gevonden, alsmede een ouder grafveld dat op basis van een wapengraf te dateren is vanaf circa 700.

i nederzetting en laat-Merovingisch grafveld met alleen inhumatiegraven

j ROML – VMEC e.v.

---

58 **a** Katwijk-Zanderij Westerbaan

b 30EZ ± 88.600/467.675

c Tijdens afzandingen in de zanderij van Westerbaan worden vanaf 1841 door het RMO met enige regel-

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

maat vondsten verzameld en waarnemingen gedaan. Nieuwe vondsten door Eerdbeek in de jaren dertig van de 20e eeuw. Metaalvondsten door detectorzoekers in jaren negentig en veldkartering door RAAP in 1994. ROB-opgraving in 1996-1997. Opgravingen door ADC in 2005 en 2008. Waarnemingen en noodopgraving door AWN in 2003.

d Oude Duinen op stroomrug

e Prov. Arch. Depot ZH; RMO; KPK/NUMIS; particuliere collectie.

f ARCHIS 22114, 24028, 24029, 24040, 26138, 28158, 36767, 123051, 123052, 123057 t/m 123061, 123063, 123064, 123066, 123067; KPK.

g Janssen 1859; Pleyte 1899, 58-59; Hessing 1995, 396; Oude Rengerink 1995; Parlevliet 1997, 4-7; Van Heeringen 1997, 403; Van der Velde 2008.

h Nederzettingsresten, verspreid over diverse locaties binnen de Zanderij, dateerbaar tussen de late 5e eeuw de 7e eeuw. Uit de Karolingische tijd zijn eveneens sporen aanwezig, maar een groot deel lijkt te zijn verstoord.

i nederzetting(en)

j VMEA - VMEC

---

59 **a** Katwijk-Israëlitische Begraafplaats

b 30EZ 88.970/468.280

c Aardewerk verzameld door een veldverkenning op een bollenveld ten noorden van de Joodse Begraafplaats in 1978, achter het huis van Eerdbeek en een andere, niet nader gespecificeerde vindplaats. In 2005 is bij het verbreden van een bermsloot (in verband met de aanleg van een nieuwe algemene begraafplaats), op de hoek van de provinciale weg en de Blekerij, de resten van een vierkante houten waterput waargenomen. Deze bleek te dateren in de de 8e eeuw.

d stroomrug

e RMO

f ARCHIS 32474; RMO h1978/2.40*.

g Parlevliet 1997, 10 (vindplaats 28/30); Van der Kooij 2006 (nog zonder kennis over de dendrochrono logische datering).

h Een ruwwandige, Merovingische scherf en twee Karolingische scherven (baksel w 12). De dendrochronologische datering van de in 2005 aangetroffen waterput kwam uit op 761± 6 na Chr.

i nederzetting

j VMEA - VMEC

---

60 **a** Katwijk-J.W. Frisodreef

b 30EZ 88.880/468.370

c Karolingische en Romeinse resten, gevonden achter het huis van mw. Eerdbeek in de jaren dertig van de 20e eeuw (tegenwoordig J.W. Frisodreef).

d Oude Duinen op stroomrug

e RMO

f RMO h193?/6.1-11, h1978/2.40*.

g Parlevliet 1997, 9-10 (vindplaats 27 en 30).

h Karolingische resten.

i nederzetting

j VMEC

---

61 **a** Katwijk-Klein Duin

b 30EZ 88.620/468.700

c Tijdens afzandingswerkzaamheden worden de resten van een vroeg-middeleeuws grafveld ontdekt, dat door het RMO wordt opgegraven in 1906, 1910 en 1911. Tegenwoordig ligt de locatie ter hoogte van de kruising Industrieweg-Synthese.

d stroomrug

e RMO

f ARCHIS 23990; RMO h1906/11.11-16*, h1912/1.1-78*; Kaart collectie Eerdbeek.

g Holwerda/Krom 1907; Evelein 1911; Sasse 1911; Holwerda 1912; 1925, 255-256; Martin 1912; Stein 1967; Parlevliet 1997, 8 (vindplaats 21).

h Vroeg-middeleeuws grafveld met zowel crematie- als inhumatiegraven. Dateerbaar tussen ca. 570 en de tweede helft van de 8e eeuw.

i grafveld

j VMEA - VMEC

---

62 **a** Katwijk-Miereweide

b 30EZ 88.340/468.810

c Gevonden bij graafwerkzaamheden voor een riolering in 1940 door Eerdbeek, ter hoogte van hoek Industrieweg-Van Speijkstraat.

d (overstoven?) stroomrug

e niet uitgezocht

f ARCHIS 23986; RMO h1940/6.1-11. De vondsten zijn niet bewaard gebleven.

g Parlevliet 1997, 9 (vindplaats 25).

h Karolingisch en Pingsdorfer aardewerk.

i nederzetting

j VMEC e.v.

63 **a** Katwijk-Uitwateringskanaal
b 30EN 88.160/469.100
c Vondstlocatie met materiaal uit de Merovingische periode, aangegeven op een kaart van Eerdbeek. Gevonden in de jaren dertig van de 20e eeuw, waarschijnlijk in grond uit het uitwateringskanaal.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f Kaart collectie Eerdbeek.
g Parlevliet 1997, 17 (vindplaats 103).
h Vondstmateriaal (waarschijnlijk aardewerk) uit de Merovingische tijd.
i mogelijke nederzetting
j VMEA - VMEB

64 **a** Katwijk-Uitwaterende Sluizen
b 30EN 87.520/469.700
c Opgraving in de bouwput van de nieuwe uitwateringssluis door het IPP in 1982. In 1984 werd op het strand en in de duinen vlak bij de sluizen detectorvondsten gedaan van een aantal (laat-)Romeinse munten.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 34350; KPK
g Hallewas 1983, 261-265; Bloemers/De Weerd 1984.
h Behalve Romeinse nederzettingssporen een vroeg-middeleeuwse akker, waarin een walbasis van zoden met een sloot, gevolgd door een pallisade en indrukken van koeienpoten.
Muntvondsten uit de directe omgeving zijn een koperen antoninianus van Gallienus (260-268) uit Rome (RIC 177 e.v.) en van Aurelianus (270-275), mogelijk geslagen te Rome (RIC 53) en een denarius van Claudius II, geslagen de Rome uit (268-270) (RIC 53/55).
i nederzetting
j (ROMLA) VMEA – VMEC

65 **a** Katwijk-Brittenburg
b 30EN ± 87.000/470.000
c Waarnemingen van resten en losse vondsten vanaf de 16e eeuw.
d stroomrug?
e De enige vroeg-middeleeuwse vondst, een niervormige gouden hanger, wordt in de RMO-catalogus van 1908 nog vermeld (Holwerda 1906, 205, nr. 5), maar staat vanaf 1965 te boek als vermist.
f ARCHIS 23983.
g Pars 1745, 103; Pleyte 1899, 55-56 en Pl. IX, fig. 5; Holwerda/Evelein/Krom 1908, 255; Dijkstra/Ketelaar 1965; Bechert/Willems 1997 (1995), 96-97.
h Laat-Romeinse versterking, te identificeren met *Lugdunum*. De enige bekende vroeg-middeleeuwse vondst betreft een gouden niervormige hanger, dateerbaar in de eerste helft van de 7e eeuw (fig. B1.5). De hanger werd in 1872 aangekocht door het RMO. Een bij de hanger behorend briefje vermeldde dat het op 28 mei 1728 bij zeer laag water bij de ruïnes van de Brittenburg was gevonden door dhr. Van Heyningen uit Katwijk. Aangezien de fundamenten van het huis in dit jaar niet zijn waargenomen en de hanger reeds bij de eerste uitgave van Pars' publicatie in 1697 is afgebeeld, moet het al vóór 15 juli 1694 zijn gevonden (Pleyte 1899, 55-56).
Sterk vergelijkbaar zijn een gouden hanger uit Wijnaldum-Tjitsma (Nicolay 2006, afb. 11, linksonder) en uit een vrouwengraf in Southampton (Hinton 2005, colour plate C.3).
i mogelijke nederzetting
j VMEB

Fig. B1.5 Katwijk-Brittenburg [65]. Gouden niervormige hanger, naar de overlevering gevonden op het strand bij de ruïnes van de Brittenburg (uit Pleyte 1899, Pl. IX, fig. 5). Schaal 1:1.

66 **a** Katwijk
b onbekend
c In 1925 te Katwijk aan de Rijn gevonden aardewerk, geschonken door dr. Hueting aan het RMO.
d onbekend
e RMO
f RMO h1925/8.5*
g Parlevliet 1997, 19 (vindplaats 134).
h Zeven scherven (laat-)Merovingisch aardewerk en negen scherven Karolingisch aardewerk (waaronder een type W III).
i Onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEA – VMEC

67 **a** Katwijk-De Drie Plassen
b 30EZ ± 86.500/466.200
c Waarnemingen tijdens werkzaamheden in de waterleidingduinen van Katwijk en Wassenaar in 1986 en 1987. Het vroeg-middeleeuws materiaal betreft losse vondsten uit het gebied.
d overstoven getijdengebied (strandvlakte).
e RMO
f ARCHIS 17275; RMO h1991/8.31.
g Van Heeringen/Van der Valk 1989; Parlevliet 1997, 11-12 (vindplaats 46).
h Aardewerk uit de 8e-9e eeuw.
i nederzetting
j VMEC

68 **a** Wassenaar-Plein 2
b 30GN 86.870/462.340
c Onderzoek door werkgroep Stichting Historisch Centrum Wassenaar in 1985. In 1991 werd door dezelfde werkgroep in de tuin van Plein 10, dicht bij de N.H. kerk in het historische centrum, wat vroeg-middeleeuws materiaal in een ophogingspakket vastgesteld.
d strandwal. In bodemlaag op 90 tot 123 cm onder het maaiveld.
e Stichting Historisch Centrum Wassenaar.
f ARCHIS 4468, 22040.
g Bakels 1985; Hallewas 1986c, 328; Hessing 1993, 365-366.
h Grote hoeveelheid scherven uit de Karolingische en mogelijk ook Laat-Merovingische tijd.
i nederzetting
j VMEC

69 **a** Wassenaar-Rijksstraatweg 275/Santhorst
b 30GN ± 89.020/461.540
c Veldverkenning door de Stichting Historisch Centrum Wassenaar in 1990, na grondverzet in verband met het dichten en uitgraven van enkele sloten op de weilanden achter de boerderij van de familie Westgeest. De percelen liggen vlak ten westen van het kasteelterrein Santhorst.
d flank strandwal/veen
e Stichting Historisch Centrum Wassenaar
f -
g Bakels 1990, 5.
h "Vroeg Middeleeuws scherfmateriaal"
i nederzetting
j VME

70 **a** Wassenaar-Zanderij Van Duivenvoorde
b 30GN ± 86.500/459.800
c De handboog is in 1856 geschonken aan het RMO. Deze is gevonden in de zanderijen van Jhr. Steengracht van Duivenvoorde, gelegen aan de oostzijde van de straatweg van Wassenaar naar Den Haag, niet ver van de koepel van Bakkershage. Aangetroffen op een 1,2 m dikke veenlaag, onder circa 4 m duinzand. Ongeveer op dezelfde plaats zijn ook enkele menselijke beenderen aangetroffen (fragmenten van een schedel van een volwassen man, het uiteinde van een opperarmbeen en een fragment van een schouderblad). Een verband tussen de vondst van de boog en de skeletdelen staat echter niet vast.
d veen
e RMO
f ARCHIS 45522; RMO 1856, S.v.D.
g Appelboom 1954, 96-99; Lanting/Mook 1977, 196-197.
h Handboog van essenhout (fig. B1.6). Aan de hand van een ^{14}C-datering is deze te dateren in de 8e – 10e eeuw (GrN 6254: 1165 ± 45 BP geeft bij kalibratie met CAL25 bij 1 sigma: 781-791, 807-845, 853-897 en 921-955 na Chr. en bij 2 sigma 729-735 en 775-981 na Chr.
i Onbekend (geïsoleerde vondst) of ritueel depot.
j VMEC

71 **a** Wassenaar-Schouwweg 91
b 30GN 85.230/459.920
c Een archeologisch onderzoek door de AWN op 25 januari 1986.
d flank strandwal
e Stichting Historisch Centrum Wassenaar
f ARCHIS 17295
g Bakels 1986, 2-6; Hallewas 1987, 315.
h Drie fragmenten Merovingisch-Karolingisch aardewerk.
i nederzetting
j VMEA – VMEC

72 **a** Wassenaar-Pluymestein
b 30GN 85.500/458.790
c Waarneming in bouwput in 1990-1991 door de Stichting Historisch Centrum Wassenaar.
d strandwal
e Stichting Historisch Centrum Wassenaar
f ARCHIS 22045

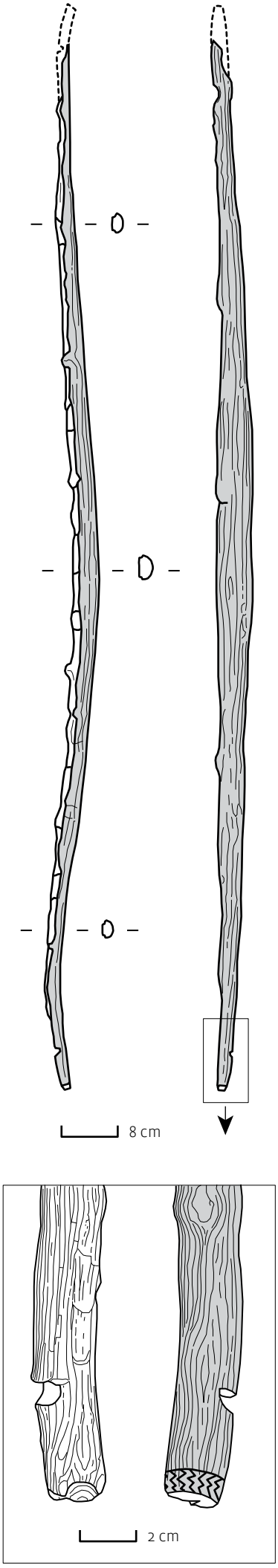

Fig. B1.6 Wassenaar-Zanderij van Duivenvoorde [70]. Vroeg-middeleeuwse houten boog van essenhout, resterende lengte 1,50 m. Op één van de uiteinden is de inkeping voor de pees nog aanwezig en een ingeritste versiering (collectie RMO, tekening naar Appelboom 1954, Pl. XIX). Schaal 1:8 en 1:2.

g Bakels 1990; 1991.
h Vroeg-middeleeuws aardewerk.
i nederzetting
j VMEA – VMEC

---

73 **a** Wassenaar-Waalsdorpervlakte
b 30GN 82.765/459.500
c Oppervlaktevondsten verzameld vanaf onder meer 1939 (Collectie Van Soest). In 1982 vond in de directe nabijheid een proefopgraving door het IPP en de ROB plaats.
d flank strandwal
e niet uitgezocht
f ARCHIS 24088.
g Van der Roest/Waasdorp 1983, 27; Van Heeringen 1983, 115-116 (vindplaats 4a en 5).
h Een mogelijk Karolingische scherf in de collectie van Soest en een enkele mogelijk vroeg-middeleeuwse scherf in de proefopgraving.
i mogelijke nederzetting
j VMEA – VMEC

---

74 **a** Voorschoten-Noord Hofland
b 30HN 91.200/462.200
c Losse detectorvondst uit 1987.
d stroomrug/veengebied
e particuliere collectie
f KPK
h Koperen antoninianus van Victorinus uit Gallië (268-270).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

75 **a** Voorschoten-Kerk
b 30HN 90.580/460.060
c Opgravingen in de N.H. kerk door de ROB in 1961. Waarneming door de AWN in een proefputje buiten de kerk in 1999.
d strandwal
e AWN/ Prov. Arch. Depot ZH
f ARCHIS 24251.
g *Westerheem* 10, 1961, 69; Van der Kooij 2001.
h "Karolingisch-Ottoonse aardewerkscherven" in 1961 en één Mayen-scherf uit de Karolingische periode in 1999.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

76 **a** Den Haag-Oude Waalsdorperweg 63 (TNO)
b 30GN 82.321/458.460
c Opgraving door gemeente Den Haag in 1983.
d Laag van Voorburg met inschakelingen van Hollandveen (overstoven strandvlakte), afgedekt met de Laag van Den Haag.
e depot gemeente Den Haag (TNO 83).
f gemeente Den Haag vindplaats 70
g Magendans/Waasdorp 1985, 18-27; Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 70).
h Laat-Merovingisch of Karolingisch bodemfragment (8e eeuw) uit eenmalig verspitte bodemlaag (vondst niet vermeld in Van Veen/Waasdorp 2000).
i mogelijke nederzetting
j VMEB – VMEC

77 **a** Den Haag-Ziekenhuis Bronovo
b 30GN 81.700/457.700
c Vondsten uit 1910.
d flank strandwal
e niet uitgezocht
f ARCHIS 24097.
g Van Heeringen 1983, 116 (vindplaats 14).
h Scherf Badorf-aardewerk met radstempelversiering.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

78 **a** Den Haag-Waalsdorperweg
b 30GN ± 81.400/457.500
c Vondst uit de 19e eeuw bij de Waalsdorperweg.
d flank strandwal
e niet uitgezocht
f Verslag KPK 1877, 8.
g Baart 1990, 87.
h Koperen aes IV van Valens (364-378).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

79 **a** Den Haag-Harstenhoekweg
b 30GN 80.700/459.000
c Veldverkenning door AWN in 1992-1994. Op het Nettenboetsterveld werd onder meer een ca. 150 brede, oost-west georiënteerde strook vastgesteld met vondsten uit de 7e en 8e eeuw.
d strandwal. Laag van Voorburg, deels afgedekt met Hollandveen en geheel afgedekt met de Laag van Den Haag.
e depot AWN Den Haag
f gemeente Den Haag vindplaats 176
g Van der Valk/Van Vonderen/Pronk 1999, 131-142.
h Aardewerk uit de 7e en 8e eeuw.
i nederzetting
j VMEB – VMEC

80 **a** Den Haag-Frankenslag e.o.
b 30DN ± 79.200/457.300
c Opgravingen door gemeente Den Haag 1984 (Johan van Oldebarneveldtlaan 91-95), 1984-1987 (Scheveningseweg 62-66), 1987 (Scheveningseweg 80-82), 1993 (Johan van Oldebarneveldlaan 99) en 1996 (Frankenslag 12).
d flank strandwal. Laag van Voorburg (met veeninschakelingen), afgedekt met de Laag van Den Haag.
e depot gemeente Den Haag.
f ARCHIS 17270; Gemeente Den Haag JOB84, FRA87, JOB93, FRS96 (vindplaats 75 en 76).
g Hallewas 1988, 317; Magendans/Waasdorp 1989; Hessing 1997, 428-430; Waasdorp 1999, 13; Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 75 + 76).
h Nederzetting uit de 6e -begin 8e eeuw en bij behorend akkerland, aangetroffen op een viertal dicht bijeen gelegen locaties die hemelsbreed circa 170 m van elkaar verwijderd zijn. Onder de vondsten uit de akker bevond zich een Domburg fibula. De jongste Romeinse muntvondsten bestaan uit een tweetal koperen antoniniani van Claudius II, respectievelijk Victorinus uit 268-270) (RIC 90-92 en vgl. RIC 122).
i nederzetting
j ROML en VMEA – VMEB

81 **a** Den Haag-Congresgebouw
b 30DN 79.420/456.620
c Losse vondsten uit verwerkte bovengrond uit de bouwput van het congresgebouw uit 1964.
d strandwal
e niet uitgezocht
f ARCHIS 13886.
g Van Heeringen 1983, 117 (vindplaats 16).
h Enkele fragmenten Badorf-aardewerk.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

82 **a** Den Haag-Eisenhowerlaan 142-150
b 30DN ± 79.328/456.835
c Opgraving door gemeente Den Haag.

d (flank) strandwal. Laag van Voorburg, afgedekt met de Laag van Den Haag.
e depot gemeente Den Haag
f gemeente Den Haag vindplaats 86.
g Hallewas 1987, 335-336; Magendans *et al.* 1987, 250; Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 86).
h Vroeg-middeleeuws aardewerk in wat waarschijnlijk een akkerlaag is. Mogelijk behorend bij de nederzetting aan de Frankenslag.
i mogelijke nederzetting
j VMEA – VMEC

---

83 **a** Den Haag- Dr. van Welylaan (Juliana Kinderziekenhuis)
b 30 DZ 77.493/455.686
c Opgraving door gemeente Den Haag in 2000.
d flank strandwal. Laag van Voorburg, afgedekt met de Laag van Den Haag.
e depot gemeente Den Haag.
f gemeente Den Haag
g Proos 2001, 87-88.
h Een kleine hoeveelheid aardewerkscherven uit de 6e of 7e eeuw en één kuil uit dezelfde periode met grote houtskoolfragmenten.
i nederzetting
j VMEB

---

84 **a** Den Haag-Loosduinen
b 30DZ ± 78.300/454.800
c De vindplaats was gelegen achter het Valkenbosch, langs de Loosduinse weg in de zanderij van "H.M. Koningin moeder", op circa 10 voet (ca. 3 m) onder de kop van het duin in een veenlaag.
d strandwal (veen).
e RMO
f RMO 1856/12 L.Z. 1, inventarisboek 1.1/6, p 158.
g -
h bronzen Karolingische sleutel.
i onbekend (geïsoleerde vondst) of ritueel depot
j VMEC

---

85 **a** Den Haag-Vleerstraat
b 30GZ ± 80.700/454.900
c Losse dectectorvondst bij sloopwerkzaamheden in 1989.
d strandwal
e particuliere collectie
f KPK
h Koperen follis van de zonen van Constantinus I (335-341), muntplaats mogelijk Trier (vgl. HK 132-133).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

86 **a** Den Haag
b onbekend
c Losse muntvondsten uit Den Haag uit ca. 1940 (tremissis) en 1964 (aes IV).
d onbekend
e particuliere collectie
f KPK
g Baart 1990, 87.
h Koperen aes IV van Constantinus I uit 335-337 en tremissis van Justinus I (518-527) of II (565-578).
i onbekend (geïsoleerde vondst).
j ROML en VMEA – VMEB

---

87 **a** Den Haag-Ereprijsweg
b 30 DZ 76.907/454.038
c Oppervlaktevondsten uit 1949 door ROB in uitgestoven duinwalletjes, bij het kleine natuurreservaat Wapendal.
d flank strandwal. Laag van Voorburg, deels afgedekt met Hollandveen.
e niet uitgezocht
f ARCHIS 13879.
g Van Heeringen 1983, 118 (vindplaats 31); Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 20).
h Vondst van Merovingisch, Karolingisch en jonger aardewerk.
i nederzetting
j VMEA – VMEC e.v.

---

88 **a** Den **Haag-Kijkduin A**
b 30DZ ± 75.000/454.150
c Vondsten van het strand te Kijkduin in veenplakken, ter hoogte van kilometerpaal 106, gedaan in 1972/1973.
d Hollandveen, ingeschakeld in Laag van Voorburg of Laag van Den Haag.
e niet uitgezocht
f -
g N.N. 1974 (*Westerheem* 23), 290.
h Drie vermoedelijk Merovingische aardewerkscherven.
i mogelijke nederzetting
j VMEA – VMEB

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

89 **a** Den Haag-Kijkduin B
b 30DZ ± 74.500/453.600
c Gevonden in afgeslagen duin nabij het Zeehospitium in 1986.
d strandwal (uit veenlens?)
e particuliere collectie
f ARCHIS 17267; KPK.
g Hallewas 1988, 317.
h Solidus van keizer Magnentius, geslagen te Trier (350-351) (RIC 247).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

90 **a** Den Haag-Hoefbladlaan
b 30DZ 76.200/453.600
c Losse vondsten uit 1949.
d strandwal
e niet uitgezocht
f ARCHIS 13877
g Van Heeringen 1983, 119 (vindplaats 46).
h Een scherf Merovingisch en een scherf Karolingisch aardewerk.
i mogelijke nederzetting
j VMEA – VMEC

91 **a** Den Haag-Loosduinen / Kijkduin
b 30DZ ± 74.000/453.000
c Vondst uit ca. 1965, precieze vindplaats onduidelijk.
d onbekend
e niet uitgezocht
f onbekend
g Boersma 1967, 59; Baart 1990, 96.
h Aes III van Valantinianus I/Valens (waarschijnlijk uit 364-367).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

92 **a** Den Haag-Sportterrein Ockenburg
b 30DZ 75.150/452.900
c Veldverkenning in 1949.
d strandwal
e niet uitgezocht
f ARCHIS 13874.
g Van Heeringen 1983, 121 (vindplaats 66).
h Mayen- en kogelpotaardewerk.
i Mogelijke nederzetting
j VMEC

93 **a** Den Haag-Ockenburgh
b 30DZ ± 74.163/452.321
c Opgraving Holwerda 1930-1936. Losse vondsten door particulieren in de jaren veertig en zestig van de 20e eeuw. Opgravingen gemeente Den Haag in 1987 en 1993-1997.
d strandwal. Laag van Voorburg, deels afgedekt met Hollandveen (strandvlakteveen).
e collectie Pabon; RMO; depot gemeente Den Haag.
f ARCHIS 13887, 17269; RMO; Den Haag vindplaats 12 en 87.
g Van Heeringen 1983, 120-121 (vindplaats 62); Hallewas 1985a, 365; Van der Valk 1986; Magendans/Schulten/Waasdorp 1988, 216-217; Hallewas 1988, 328; Baart 1990, 96; Hessing 1994, 420-423; Van Heeringen 1998, 361-364; Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 12 + 87).
h De jongste Romeinse munten bestaan uit twee laat-3e-eeuwse koperen antoniniani, van respectievelijk Treticus I (270-273) en II (273), gevonden door Pabon in de jaren dertig van de 20e eeuw. Herbestudering van aardewerkvondsten uit de opgraving van Holwerda leverde een groep van 124 randfragmenten op (circa 10 %), die door hem waren bestempeld als Romeins ruwwandig aardewerk, maar die met de huidige kennis tot ruwwandige Merovingische *Wölbwandtöpfe* kunnen worden gerekend. In 1987 is in een sleuf, gelegen direct langs de opgravingen van Holwerda, zeer waarschijnlijk een deel van een vroeg-middeleeuwse nederzetting aangesneden. Bij (her)opgravingen op een deel van het door Holwerda opgegraven gebied bleek dat de vroeg-middeleeuwse bewoning zich in ieder geval niet tot het in 1993 opgegraven deel heeft uitgestrekt.
i nederzetting
j ROML en VMEA – VMEB

94 **a** Den Haag-Solleveld (eerder bekend als 'het grafveld van Monster')
b 30DZ 73.945/452.149
c Waarnemingen door Peeters in 1954 en enige jaren daarvoor. Opgraving door RMO in 1955. Veldverkenning en booronderzoek door de gemeente Den Haag in 1984, gevolgd door een archeologische begeleiding in 1987. Hierbij werd de precieze locatie van de RMO-opgraving teruggevonden. In 2004 opgraving van nieuw deel van het grafveld door de gemeente Den Haag.
d flank strandwal. Laag van Voorburg.

e RMO; depot gemeente Den Haag; één urn in particuliere collectie.

f ARCHIS 13862, 13889; RMO h1956/7.1-15; Den Haag vindplaats 29.

g Peeters 1954, 78-81; Van Buchem 1955, 2-4; Boone 1956, 75-78; Braat 1956, 82-91; Van Heeringen 1983, 121 (vindplaats 63 en 64); Van der Valk 1986; Hallewas 1988, 328; Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 29); Waasdorp/Eimermann 2008.

h Merovingisch grafveld met crematie- en inhumatiegraven, waaronder een bootvormig graf en een wapengraf.

i grafveld

j VMEA – VMEB

---

95 **a** Den Haag-Westduinen / Solleveld

b 30DZ ± 73.700/451.800

c Veldverkenning in 1984 op terrein Westlandse Drinkwatermaatschappij, waar over het terrein verspreid onder meer vroeg-middeleeuwse vondsten zijn gedaan. Nabij de watertoren is in 1988 een losse detectorvondst gedaan van een munt.

d strandwal. Laag van Voorburg.

e Particuliere collectie (munt); depot AWN Den Haag.

f onbekend

g Hallewas 1985a, 365-366; Van der Valk 1986; Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 74).

h Barbaarse imitatie van koperen antoninianus van Tetricus I uit Gallië (ca. 270-300).

Vroeg-middeleeuws aardewerk uit de Merovingische periode op diverse plaatsen ten westen en ten oosten van het Merovingische grafveld (zie vindplaats 94 hierboven). Op één plaats ten oosten van het grafveld is tevens aardewerk uit de Karolingische periode aangetroffen. Deze vindplaats sluit waarschijnlijk aan op vindplaats 93 (Ockenburgh).

i onbekend (geïsoleerde vondst) en mogelijke nederzetting(en).

j ROML en VMEA – VMEC

---

96 **a** Den Haag-Lozerlaan

b 37BN 77.420/449.820

c Veldverkenning bij aanleg van een sportterrein ten westen van de Lozerlaan in polder De Uithof in 1966 door de AWN.

d stroomrug. Gantel Laag op Hollandveen en oudere afzettingen.

e RMO

f ARCHIS 24059; RMO h1979/8.1*.

g Ypey 1970, 155-159; Van Heeringen 1983, 126 (vindplaats 125); Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 31).

h Cicadefibula van zilver, dateerbaar in de tweede helft van de 5e en de vroege 6e eeuw (fig. B1.7).

i onbekend (geïsoleerde vondst), temidden van Romeinse nederzettingsresten.

j VMEA

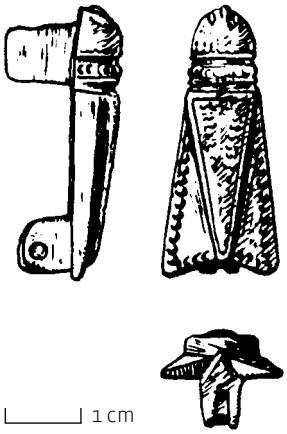

Fig. B1.7 Den Haag-Lozerlaan [96]. Cicadefibula van zilver, dateerbaar in de 5e tot vroege 6e eeuw (uit Ypey 1970). Schaal 1:1.

---

97 **a** Voorburg-Arentsburg (Forum Hadriani)

b 30GZ 83.800/452.900

c Alleen de belangrijkste onderzoeken worden hier gemeld, speciaal die met laat-Romeinse of vroeg-middeleeuwse vondstmateriaal:

Diverse overgeleverde waarnemingen en losse vondsten tot in vroege 19e eeuw. Opgravingen door het RMO onder leiding van Reuvens in 1827-1833 en later door Holwerda in 1908 en 1910-1915. Opgraving ROB in 1966. Klein proefonderzoek door AWN in 1985. Opgravingen in 2005 door BAAC en in 2007 door het AAC/Projectenbureau.

d Flank strandwal. Laag van Voorburg, deels afgedekt met Hollandveen en Gantel Laag (Laagpakket van Walcheren).

e KPK

f ARCHIS 24121; RMO h 1925/12.30, AR 1174hh en 1174ii, II (munten); KPK (1894, 378-380).

g Selectie van de belangrijkste literatuur: Westreenen van Tiellandt 1826; Reuvens 1828; Reuvens 1829; Holwerda 1923, plaat LVII nr. 95 en LXI nr. 288; Byvanck 1947, 144-146; Gorris *et al.* 1961, 30; Bogaers 1966, 45;

Evers 1966, 35; Pol 1978, 151; Baart 1990, 131; De Jonge/Bazelmans/De Jager 2006; Buijtendorp 2010; Driessen/Besselsen 2011.

h Uit de periode vanaf 260 zijn gevonden een koperen antoniniani van respectievelijk Valerianus I (253-260) (1 maal RIC 71-73), Gallienus (253-268) (2 maal, RIC 18 en vgl. RIC 123), Postumus (259-268) (3 maal, RIC 67, 78 en 318), Carus (282-285) en twee follis-munten, waarschijnlijk van Constantinus II (337-340) of eventueel wat later. Door Reuvens is een laat-Romeinse knoppenfibula opgegraven en onder de vondsten van de opgravingen door Holwerda bevinden zich enkele 4e-eeuwse stukken. In 1985 is een handgemaakte versierde pot uit de laat-Romeinse of vroeg-Merovingische tijd aangetroffen.

Rond 1570 is een tremissis uit Dorestad (muntmeester Madelinus) gevonden. De opgraving van 2007 leverde randfragmenten op van meerdere handgemaakte potten van Hessens-Schortens aardewerk (Dorestad-type H III) en een groot deel van een kogelpot (Dorestad-type H I). De oogst aan Karolingisch aardewerk bestaat tot nu toe uit een fragment vroege kogelpot in 1966 en twee scherven draaischijfaardewerk uit het onderzoek van 2005. In het begin van de 19e eeuw wordt door Westreenen van Tiellandt melding gemaakt van de vondst van munten van Karel de Grote (768-814) en Lodewijk de Vrome (814-840). Volgens Gorris *et al.* zou ook een vroeg-middeleeuws christusbeeldje zijn gevonden, maar waarschijnlijk bedoeld men een Romeins of een laat-middeleeuws pijpaarden beeldje.

i nederzetting

j ROML – VMEC

---

98 **a** Rijswijk-Delftsche Vliet

b 30GZ ± 83.450/451.000

c Losse detectorvondst uit 1988 langs de Delftsche Vliet.

d veengebied

e particuliere collectie

f KPK

g -

h Koperen antoninianus van Numerianus (283-284).

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j ROML

---

99 **a** Rijswijk-Ypenburg

b 30GZ ± 84.000/451.000

c Losse detectorvondst

d veengebied

e particuliere collectie

f NUMIS

g -

h Sceatta van het continentale runen-type (BMC type 2c).

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j VMEB – VMEC

---

100 **a** Rijswijk-De Bult

b 37EN 82.300/449.650

c Opgraving door ROB in 1967.

d getijdengebied.

e RMO of Prov. Arch. Depot ZH

f ARCHIS 24400

g Bloemers 1978, 302.

h Koperen antoninianus van Tetricus I (270-273).

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j ROML

---

101 **a** Wateringen-Middenweg

b 37BN 79.800/448.500

c Losse detectorvondst

d veengebied

e particuliere collectie

f NUMIS

g -

h Solidus van Lodewijk de Vrome (814-840).

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j VMEC

---

102 **a** Wateringen-Harry Hoekstraat

b 37BN ± 78.030/449.200

c Veldverkenning uit 1946.

d (voormalig) getijdengebied

e Westlands Museum (collectie Emmens, Wateringen IV en V)

f -

g Van Horssen 2007, inv. nr. 102 en p. 97-99.

h Aardewerkscherven uit de Karolingische tijd.

i nederzetting

j VMEC

---

103 **a** Wateringen

b onbekend

c Losse vondst.

d onbekend (veengebied?)

e particuliere collectie

f onbekend
g Streefkerk 1992.
h Een koperen aes van Constantinus I (308-337).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

104 **a** Monster-Waterleidingduinen A
b 30DZ 73.241/451.158
c Oppervlaktevondsten uit 1978 en 1979. Waarnemingen in 1990 tijdens aanleg gasleiding Monster-Gaag, vindplaats 7.
d Flank strandwal. Laag van Voorburg, deels afgedekt met de Laag van Den Haag.
e depot gemeente Den Haag
f Prov. Arch. Depot ZH h1978/2.43; h1979/9.7.
g Van Heeringen 1983, 122 (vindplaats 75); Van den Broeke/Hagers 1994, 29 en 54; Van Veen/Waasdorp 2000 (vindplaats 61).
h Scherven Mayen- en kogelpotaardewerk. Bij de aanleg van de gasleiding enkele scherven vroeg-middeleeuws aardewerk, waarschijnlijk Karolingisch.
i nederzetting
j VMEC

---

105 **a** Monster-Waterleidingduinen B
b 30DZ 72.675/451.420
c Losse vondst.
d strandwal
e particuliere collectie
f ARCHIS 24214.
g -
h Domburg-fibula.
i mogelijke nederzetting
j VMEA – VMEB

---

106 **a** Monster-Het Monsterse Geestje
b 30DZ 72.300/450.400
c De AWWN werkgroep Den Haag (later bijgestaan door het IPP) deed in de jaren 1962-1964 tijdens de afzandingswerkzaamheden van *Het Monsterse Geestje* enige waarnemingen en vondsten.
d strandwal. Laag van Voorburg, afgedekt door de Laag van Den Haag.
e RMO; Westlands Museum (collectie Emmens).
f ARCHIS 13854, 13894; RMO 1979/8.2*. Collectie Emmens GM1 d 2, 3 en 36; GM5 c 55; GM10 D 36; GM12 E 12.
g Stuurman 1965, 36; Ypey 1970, 159; Döbken 1980.
h Een geïsoleerde Merovingische vondst van een knikwandpotfragment. Enkele ruwwandige bodemfragmenten, reliëfbandamfoorscherf met vingertopindrukken, Karolingische bolpotfragmenten (W III) en kogelpot (H IA), enkele scherfjes Badorf-aardewerk, alsmede een vertind bronzen beslag uit het einde van de 8e -9e eeuw.
i nederzetting
j VMEB – VMEC

---

107 **a** Monster-Ter Heijde
b 37BN ± 71.000/449.500
c Vondst van een muntsieraad in 1831, in de duinen tussen Ter Heijde en Monster. Losse vondst(en) op het strand bij Ter Heijde na duinafslag door de storm van 1 februari 1953.
d strandwal of (overstoven) veen?
e KPK (muntsieraad); niet uitgezocht (denarii);
f NUMIS; mondelinge mededeling C. Hoek aan P.A. Henderikx.
g Zadoks-Josephus Jitta 1963; Henderikx 1986, 569.
h 1831: Muntsieraad van een aureus van de Gallische tegenkeizer Victorinus (268-270) in een achtkantige opengewerkt montuur met geribd ophangoog (fig. B1.8).
1953: Vier zilveren denarii van Lodewijk de Vrome (814-840).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML en VMEC

Fig. B1.8 Monster-Ter Heijde [107]. Muntsieraad van een aureus van de Gallische tegenkeizer Victorinus (268-270), schaal 1:1 (foto Geldmuseum Utrecht).

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

108 **a** Monster-Hoogwerf
b 37BN 71.200/448.625
c Waarneming in 1992.
d getijdengebied of strandwal
e onbekend
f ARCHIS 26197.
g -
h Merovingisch en Karolingisch aardewerk.
i nederzetting
j VMEB – VMEC

109 **a** Monster
b onbekend
c Losse vondst.
d onbekend
e niet uitgezocht
f onbekend
g Streefkerk 1992.
h Een koperen aes van Constantinus I (308-337).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

110 **a** Monster-Centrum
b 37BN ± 71.500/448.800.
c Losse vondst uit het dorpscentrum van Monster. Precieze vindplaats en vondstdatum niet bekend.
d strandwal
e Westlands Museum
f -
g Van Horssen 2007, inv. nr. 21 en p. 73-74.
h Scherf van laat-9e-eeuws Pingsdorf aardewerk.
i (mogelijke) nederzetting
j VMEC

111 **a** Naaldwijk-Grote Achterweg
b 37BN 73.000/446.820
c Veldverkenning in oktober 1906 door Holwerda en Krom, waarbij vondsten werden opgehaald uit een verspit Merovingisch grafveld. Een deel van het materiaal was al eerder gevonden. De coördinaten zijn gebaseerd op een kaartje van Ypey. Het jaarverslag van het RMO vermeldt nog: "in het Prinsenbosch".
d strandwal
e RMO; Westlands Museum
f ARCHIS 26010; RMO h1906/12.1-22.
g Holwerda/Krom 1907, 27-28; *Voorloopige lijst* etc., 1915, 257.
h Merovingisch grafveld met crematiegraven uit de periode van circa 550-650 (botmateriaal van inhumaties is waarschijnlijk niet ingezameld door de grondwerkers).
i grafveld
j VMEA – VMEB

112 **a** Naaldwijk-Boomgaardspad 2
b 37BN 72.930/445.700
c Losse vondst uit stort bij bouwput in 1989, gemeld in 1991. Vermoedelijk is dit dezelfde melding als de locatie 'Opstalweg' in Hessing 1992a.
d flank standwal
e niet uitgezocht
f ARCHIS 22049.
g Hessing 1992a, 382.
h Een Merovingische scherf (Hessing spreekt over "vroeg-middeleeuws aardewerk").
i mogelijke nederzetting
j VMEB

113 **a** Naaldwijk-Hoge Woerd
b 37BN 73.950/446.500
c Op een terrein bij de Grote Woerdlaan werden in 1991 losse aardewerkvondsten gedaan bij de aanleg van een pad.
d (voormalig) getijdengebied
e Westlands Museum
f -
g Van Horssen 2007, inv. nr. 76 en p. 81-82.
h Scherf uit de Karolingische tijd, mogelijk ook één uit de Merovingische periode, alsmede Pingsdorf- en Andenne-aardewerk.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

114 **a** Naaldwijk-Hoogwerf
b 37BN 74.060/444.780
c Opgravingen door het RMO in 1934 en 1935. Losse vondsten in 1956 en in 1978 en 1983 bij grondwerkzaamheden ter plaatse van het zwembadcomplex. Opgravingen door het ADC in 2004 ('Holland College'), ca. 150 m ten westen van Holwerda's opgravingen.
d flank strandwal
e RMO en Westlands Museum.
f ARCHIS 24271, 24272; RMO h1933/11.2-8*, h1935/12.1, 5, 17-38*, h1937/1.1, 10-14*; h1978/2.74*, h1983/11.48*.
g Holwerda 1936; Feijst/De Bruin/Blom 2008.

h Nederzetting Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen, met ook enig aardewerk uit de 4e-5e eeuw (onderzoek 2004). Aan gebouwenvormen uit de Vroege Middeleeuwen zijn een tweebeukige schuur voorhanden en mogelijk ook een bootvormige plattegrond.
i nederzetting
j ROML en VMEA – VMEC

---

115 **a** De Lier-Westerlee
b 37BZ 74.760/443.600
c Losse vondsten uit verstoorde context bij waarneming tijdens omlegging waterloop 'De Brede Lee' in 1951.
d getijdengebied/stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 24381.
g Bult 1983, 31 en kaart 3.
h Karolingische aardewerkscherven.
i nederzetting
j VMEC

---

116 **a** Maasland-Oude Campspolder
b 37BZ 75.900/441.100
c Losse vondsten bij veldverkenning in de Oude Campspolder op twee, 350 m van elkaar verwijderde plaatsen nabij de Herenwerf begin jaren tachtig van de 20e eeuw. Veldkartering door RAAP in 1996 van de oostelijke vindplaats.
d stroomrug (in getijdengebied). Kleidek- op geulafzetting.
e niet uitgezocht
f ARCHIS 127731.
g Bult 1983, 31 en kaart 3; Henderikx 1986, 569; Schutte 1996, 17.
h Enkele Karolingische aardewerkscherven, waaronder fragmenten van reliëfbandamfoor, samen met materiaal uit de Volle Middeleeuwen.
i nederzetting
j VMEC e.v.

---

117 **a** Maasland-Kralingerpolder A
b 37BZ 77.423/441.918
c Opgraving in het kader van het Midden-Delfland project (vindplaats MD 20.41).
d getijdengebied
e niet uitgezocht
f -
g Hessing 1993, 357-359.
h ^{14}C-datering van liggend rondhout uit een vondstlaag met bewerkt en deels ook verkoold hout in oeverzone kreek. Datering bij 2 sigma 603-659 na Chr. (GrN 19604: 1425 ± 25 BP). Waarschijnlijk betreft het een jacht- of viskampje, aangezien aardewerk ontbreekt. De vondstlaag was plaatselijk afgedekt door een dun veenlaagje.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEB

---

118 **a** Maasland-Kralingerpolder B
b 37BZ 78.410/442.190
c Veldverkenning na verbreding Molensloot in kader van het Midden-Delfland project (vindplaats MD 20.48).
d getijdengebied
e niet uitgezocht
f -
g Hessing 1994, 447-448.
h Scherf Badorf-aardewerk (zacht baksel, 9e eeuw).
i mogelijke nederzetting.
j VMEC

---

119 **a** Maasland-Noordvliet
b 37EZ 81.640/440.340
c Baggervondst uit 1967 in de Noordervliet, ter hoogte van de Vlaardingervaart.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 16491; NUMIS.
g Van de Kuijl 1970; Calkoen 1970, 112-113; Groenman-van Waateringe *et al.* 1975, 184; Bult 1983, 31 en kaart 3.
h Zilveren denarius van Lodewijk de Vrome (814-840)
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEB – VMEC

---

120 **a** Maasland-Foppenpolder
b 37BZ 79.970-439.100
c Veldkartering in 1989 in het kader van het Midden Delfland-project, gevonden op locatie Foppenpolder 15.12.
d veen
e niet uitgezocht
f ARCHIS 28383
g Hessing 1990, 352.
h Scherf van een Karolingische bolpot (W III)
i mogelijke nederzetting
j VMEC

121 **a** Maassluis-Doelmanhoeve
b 37DN 78.050/437.480
c Losse vondst uit 1960 in de Sluispolder-Oost nabij de Doelmanhoeve.
d stroomrug (in getijdengebied). Kleidek op geulafzetting.
e niet uitgezocht
f ARCHIS 26091.
g Zadoks-Josephus Jitta 1962; Hoek 1969, 99; Bult 1983, 31 en kaart 3.
h Zilveren pseudomuntfibula, datering (843-877) of rond 900. Waarschijnlijk bestaat samenhang met een 10e -13e eeuwse huisterp in de directe omgeving.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEC

122 **a** Maassluis-Aalkeet Binnen Polder
b 37DN 78.180/436.730
c Opgraving door AAC in het kader van Midden-Delfland project (vindplaats MD 17.58).
d getijdengebied
e niet uitgezocht
f onbekend
g Jacobs 1999, 387-389.
h Vondst van complete Badorf tuitpot (type W IIC, zie fig. B1.9) in 'Duinkerken IIIa'-geul, alsmede wat hout- en botfragmenten (volwassen rund en schaap/geit, de laatste met slacht- en snijsporen).
i mogelijke nederzetting.
j VMEB – VMEC

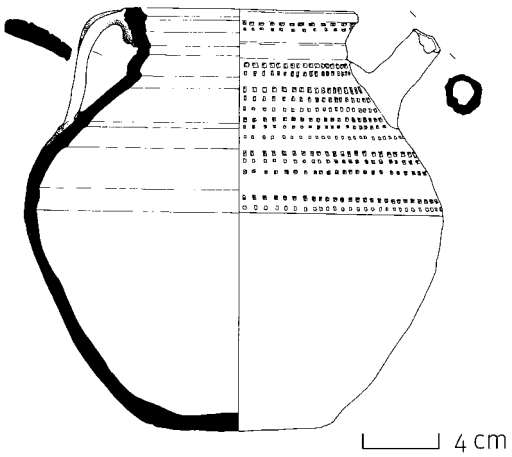

Fig. B1.9 Maassluis-Aalkeet Binnen Polder [122]. Complete Badorf-tuitpot, achtergelaten in een geul (tekening AAC). Schaal 1:4.

123 **a** Vlaardingen-Centrum
b 37GN ± 83.110/436.010
c Waarnemingen in de Hoogstraat (1979, bouwput Visbankflat) en nabij kerkheuvel. Stratigrafisch vastgesteld in venige klei. Bij de opgraving door AWN afd. Helinium in 1990 werd op de natuurlijke oeverwal van de Vlaarding een vroeg-middeleeuwse mestkuil gevonden.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 7942, 7952, 23319; BOOR 11-50; AWN afd. Helinium.
g Hoek 1979c, 23; Bult 1983, 31 en kaart 3; Hallewas 1983, 284-286; ROB Jaarverslag 1982, 142; Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 59-60; Hessing 1991, 364.
h Laat-Merovingische en Karolingische scherven.
i nederzetting
j VMEB – VMEC

124 **a** Vlaardingen – Oude Haven
b 37GN ± 83.015/436.150
c Losse vondst uit 1949.
d onbekend
e Visserij Museum Vlaardingen (nr. 53).
g Brouwer 1973, 114; Boomert 1972, 11.
h Koperen munt (follis) van Galerius Maximianus (305-311).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

125 **a** Rotterdam-Europoort A
b 37BZ ± 71.000/440.500
c Baggervondst op het eiland Rozenburg uit 1962, ter hoogte van de Oranjesluis.
d onbekend (verspoeld).
e niet uitgezocht
f BOOR 02-02.
g Hoek 1963, 114-115.
h Een gouden pseudo-keizerlijke munt, waarschijnlijk in de 6e eeuw geslagen te Gallië.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEB

126 **a** Rotterdam-Europoort B
b 37AZ ± 68.750/442.150
c Baggervondsten uit 1959 van het westelijk deel van het voormalige eiland Rozenburg, waar in het kader

van het Europoort-project nieuwe havens werden aangelegd. De vondstlocatie bevindt zich tegenwoordig in het Calandkanaal, ter hoogte van de Beneluxhaven.

d onbekend (verspoeld).

e RMO

f BOOR 01-11; ARCHIS 24379; RMO h1959/9.7-17 + 27-30*.

g Braat 1964.

h Vondsten van vroeg-middeleeuwse metalen naalden (h1959/9.16-17), een Domburgfibula (h1959/9.9), een laat-Merovingische (h1959/9.10) en een Karolingische gelijkarmige fibula (h1959/9.11), twee geëmailleerde Karolingische fibula's (h1959/9.7-8) en vier Merovingische speerpunten: h1959/9.27, een speerpunt met gesloten schacht, ca. 7e -9e eeuw; h1959/9.28, een speerpunt met getrapt blad, 4e -begin 6e eeuw (Swanton 1973, 131-135 [type K2]; Böhme 1974, 101); h1959/9.29, een speerpunt met gesloten hals, ca. 7e eeuw; h1959/9.30, een speerpunt met waarschijnlijk oorspronkelijk gespleten schacht (Romeins?)

De eenvoudige mantelhaken, waarvan twee getordeerd, zijn waarschijnlijk niet laat-Merovingisch of Karolingisch (Braat 1964, 190 en Abb. 6), maar laat- of post-middeleeuws (vgl. Baart *et al.* 1977, 153).

i nederzetting en/of grafveld

j VMEB – VMEC

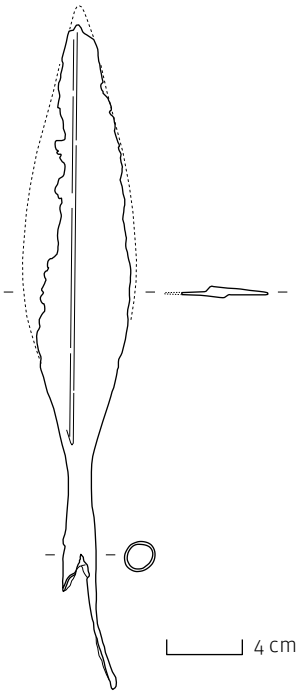

Fig. B1.10 Europoort B [126]. Speerpunt met getrapt blad, dateerbaar tussen de 4e en de vroege 6e eeuw (collectie RMO). Schaal 1:4.

127 **a** Rotterdam-Europoort C

b 37AZ ± 68.500/441.000

c Baggervondsten, gevonden bij het schoonmaken van persleidingen tijdens de aanleg van de Beneluxhaven in 1968-1969. Uit dezelfde omgeving zijn meer baggervondsten naar boven gekomen.

d onbekend (verspoeld).

e RMO; particuliere collectie; KPK.

f BOOR 01-07, 01-10; KPK/NUMIS.

g Stuart 1974, 45; Haalebos 1974, 79; Hoek 1975, 17-18.

h Het Romeinse materiaal kan gezien het militaire karakter van de vondsten behoort hebben tot een militaire post met wellicht een ruiterbezetting (Haalebos 1974, 82).

Antoniniani van Gallienus (253-268) en Claudius Gothicus (268-270), 2 barbaarse antoniani van na 270. Een drietal sceatta's uit het begin van de 8e eeuw (BMC type 2c, 5/12 en 8). Haalebos en Hoek melden slechts de vondst van 1 sceatta). De enkele door Stuart als waarschijnlijk Frankisch bestempelde metaalvondsten zijn Romeins (zie Haalebos 1975, 80-82).

i nederzetting (ROML) / onbekend (VME)

j ROML en VMEB – VMEC

128 **a** Rotterdam-Europoort D

b 37AZ ± 67.000/441.000

c Vondsten van diverse locaties in het Europoortgebied rond 1960, doorgaans uit opgespoten zand.

d onbekend (verspoeld)

e particuliere collectie

f ARCHIS 8663, 24267, 24270; RMO 1983/7.1; KPK/NUMIS.

g De Boone 1972, 88.

h Fragment glazen tuimelbeker uit de Merovingische periode, een bodemfragment Merovingisch aardewerk, bronzen kistbeslag uit de Karolingisch-Ottoonse periode (vgl. Capelle 1976, 28 [nr. 340]) en een scherf Karolingisch aardewerk.

Twee Frankische tremisses uit respectievelijk Dorestad (type Madelinus) en mogelijk uit Cabillonum (=Chalon-sur-Saône).

In 1965 zijn vijf denarii van Lodewijk de Vrome (822-840) gevonden (Morrison/Grunthal 472), in 1976 een sceatta van het Wodan/monster-type (BMC type 31).

i nederzetting en/of grafveld

j VMEB – VMEC

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

129 **a** Rotterdam – Europoort E
b 37AZ ± 65.500/441.000
c Losse vondsten van Mesolithicum tot en met Nieuwe tijd van de opgespoten Maasvlakte, gevonden begin jaren zeventig. Muntvondsten in 1997 uit (opgespoten) zand afkomstig uit de buurt van de elektriciteitscentrale.
d onbekend (verspoeld).
e particuliere collectie; Historisch Museum Rotterdam.
f ARCHIS 23250; BOOR 01-12; KPK/NUMIS.
g Bogaers 1974, 75; Van Trierum, Döbken/Guiran 1988, 59; Hoek 1970, 115.
h Badorf-aardewerk, dat echter vermoedelijk is opgezogen in het Oostvoornse Meer.
De muntenreeks bestaat uit koperen antoniniani, 4 van Gallienus (253-268) uit Roma en 1 van Victorinus (268-270) uit Colonia of Gallia, 4 koperen antoniniani van Tetricus I (270-273) uit Gallia (2 x RIC 100, 1 x RIC 68-72 en 1 x indet), 2 barbaarse imitaties van een antoninianus van Tetricus I uit Gallia uit het laatste kwart van de 3e eeuw (vgl. RIC 100), een koperen follis van Constantinus I en de zijnen (330-335) uit Treveri (RIC 522 e.v.) en 2 denarii van Lodewijk de Vrome (822-840) (Morrison/Grunthal 472).
i onbekend (geïsoleerde vondsten)
j ROML en VMEC

130 **a** Rotterdam-Botlek
b 37DN ± 80.830/432.530
c Baggervondsten uit 1962, afkomstig ter hoogte van de 3e Petroleumhaven van de Welplaat in het Botlekgebied. Aanvullende muntvondst van vóór 1984 uit hetzelfde gebied.
d (verspoelde) stroomrug?
e particuliere collectie
f BOOR 10-02; NUMIS.
g Trimpe Burger 1969, 57; Hoek 1971, 6.
h Een scherf Badorf-aardewerk. Een sceatta van het continentale runen-type (ca. 700) (BMC type 2c), twee Angelsaksische sceatta's en een denarius van Pippijn III (751-768).
Hoek (1979c) vermeldt de vondst van een tremissis uit Dorestad van deze vindplaats. Mogelijk gaat het daarbij om de bij vindplaats 128 genoemde Madelinusmunt.
i onbekend (geïsoleerde vondsten)
j VMEB – VMEC

131 **a** Rotterdam-Hofplein
b 37FZ 92.500/437.800
c In 1976 gevonden in een bouwput op een diepte van maximaal –3,70 m NAP, mogelijk op de top van het veen of de oeverwal.
d stroomrug/veen?
e niet uitgezocht
f ARCHIS 23372; BOOR 05-17.
g Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 59-60.
h Een mogelijke scherf Merovingisch handgemaakt en knikwandpot-aardewerk en enkele (vroege?) kogelpotscherven.
i mogelijke nederzetting
j VMEB – VMEC

132 **a** Rotterdam-Centrum
b 37HN ± 93.250/437.150
c Losse vondst aan de Oude Haven uit 1980. Opgravingen door BOOR in tracé Willemsspoortunnel in 1988-1991. Vondst aan de Binnen-Rotte uit 2000.
d stroomrug
e Historisch Museum Rotterdam
f ARCHIS 23713, 23817, BOOR 05-33; 13-13, 13-26 t/m 13-28; NUMIS.
g Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 59-60; Baart 1990, 99; Döbken/Guiran/Van Trierum 1992, 288; Carmiggelt/Guiran 1997, 88, 102-107; Pol in voorbereiding.
h Een barbaarse imitatie van een koperen antoninianus van Divus Claudius II uit het laatste kwart van de 3e eeuw (vgl. RIC 262) werd gevonden in de context van 17e of 18e eeuwse bewoning aan de Hoogstraat. Een andere laat-Romeinse munt uit Rotterdam (?) betreft een door Baart (1990, 99) vermelde aes III van Constantinus I (330-335) (HK 382), aanwezig in de collectie van het Historisch Museum Rotterdam. Onder dit catalogusnummer is ook een oudere vondstmelding geplaatst, betreffende een 'Friese' tremissis die rond 1926 in de omgeving van Rotterdam is gevonden.
Een scherf Badorf- of eventueel Zuidlimburgs-aardewerk van de locatie Oude Haven. In het tunneltracé betreft het een klein aantal verspoelde Karolingische scherven (Badorf-, Mayen- en reliëfband-aardewerk), een denarius van Pippijn de Korte (751-768) (Morrison/Grunthal 25), een obolus van Lodewijk het Kind (900-911) uit Keulen (Morrison/Grunthal 1558) en enkele bronzen beslagstukjes en stervormige schijffibulae uit mogelijk de Karolingische tijd. Nabij de Binnen-Rotte

is een denarius van Karel de Grote gevonden (793-814), geslagen te 'Sennes'.

i onbekend (geïsoleerde vondsten) en nederzetting

j ROML, VMEB en VMEC e.v.

---

133 **a** Rotterdam-Noordereiland

b 37HN 93.760/436.630

c In grond afkomstig uit het tracé van de Willemsspoortunnel ter plaatse van het Noordereiland, waarschijnlijk van een geulafzetting van rond de 12e eeuw.

d (verspoelde) stroomrug

e niet uitgezocht

f ARCHIS 23818; BOOR 13-31.

g Hallewas 1990, 353-354; Döbken/Guiran/Van Trierum 1992, 288; Carmiggelt/Guiran 1997, 103.

h Karolingisch aardewerk (typen W IIA en B, W IIIA, W VI en W IXA). Mogelijk ook enige scherven Merovingisch ruwwandig aardewerk.

i nederzetting

j VMEB – VMEC

---

134 **a** Rotterdam-Van Brienenoordbrug

b 37HN 96.900/435.400

c Baggervondst bij de Van Brienenoordbrug, vondstdatum onbekend.

d onbekend

e Historisch Museum Rotterdam (aankoop van particulier).

f BOOR 13-52.

g Moree *et al.* 2002, 141.

h Complete ijzeren vleugellanspunt (lengte 44,6 cm) met versiering (type Niederrhein Lan 9.2). Datering 7e -9e eeuw, mogelijk tot in de 11e eeuw.

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j VMEB – VMEC (e.v.)

---

135 **a** Oostvoorne-Oostvoornse Meer

b 37AZ ± 65.500/438.600

c Vondsten van de Maasvlakte, bestaande uit baggervondsten die vermoedelijk afkomstig zijn uit het Oostvoornse Meer.

d (verspoelde) strandwal?

e niet uitgezocht

f BOOR 01-08; ARCHIS 23250.

g Bogaers 1974, 75. Hallewas/Van Regteren Altena 1980, 184 (fig. 6); Henderikx 1986, 569.

h Vondst van Badorf-aardewerk, samen met Romeins materiaal en enkele scherven uit de Volle Middeleeuwen.

i nederzetting

j VMEC e.v.

---

136 **a** Oostvoorne- Brielse Meer

b 37AZ ± 67.200/438.400

c Waarneming in 1752 bij extreem laag water in de nabijheid van 'Zeeburg' door Jan Kluit uit Brielle.

d onbekend

e niet uitgezocht

f BOOR 01-03.

g Hoek 1970, 9-10; 1972, 4-5; Bogaers 1974, 71-72.

h Jan Kluit zag verscheide sware stukken steen, even off brokk van fondamenten waaren, die rechts en overhoeks pas boven het water quamen dobberen. Waarschijnlijk zijn deze resten toe te schrijven aan Romeinse bebouwing, wellicht een castellum.

i mogelijke nederzetting

j ROML?

---

137 **a** Rockanje-Kortedijkje

b 37CN 64.681/431.855

c Losse vondst uit 1983, uit de stort van een nieuw gegraven sloot.

d getijdengebied

e particuliere collectie

f ARCHIS 7982.

g -

h Koperen aes IV van Constantinus II (355-381), waarschijnlijk geslagen te Nicomedia (RIC 112).

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j ROML

---

138 **a** Goeree-De Oude Wereld

b 35HN ± 57.450/428.500

c Meldingen in 1618 en 1681 van vondsten en bewoningssporen die in het gebied van het huidige Goeree onder het zand vandaan kwamen.

d (geërodeerde) strandwal/getijdengebied?

e onbekend

f ARCHIS 24650

g o.m. Pleyte 1899, 84-86; Trimpe Burger 1960/1961.

h In de 17e eeuw werden, op een plaats die in de volksmond 'De Oude Wereld' werd genoemd, resten van *"grote huijzen, ja oock groote straten"* waargenomen.

Onder de gevonden voorwerpen bevonden zich Romeinse munten, ringen en aardewerk. Wellicht had het een militair karakter. Hierop lijkt de vondst van een deel van een vicus te wijzen in de nabijgelegen Oude Oostdijkpolder (opgraving 1958-1959). Een militaire aanwezigheid sluit niet uit dat hier activiteiten waren tot in de laat-Romeinse tijd.

i mogelijke nederzetting

j ROML?

---

139 **a** Ouddorp

b onbekend

c Het betreft losse muntvondsten uit de omgeving van Ouddorp.

d onbekend

e particuliere collectie

f NUMIS

g Pol in voorbereiding.

h In 1907 is een follis uit de periode 307-337 (Constantijn I en de zijnen) gevonden. Van vier tremisses van rond 600 na Chr. is er één gevonden in 1971. De overige drie zijn (tesamen?) gevonden vóór 1977. Ze bestaan uit een tremissis van muntmeester Gaucemarus en een drietal van het type Dronrijp, waarvan één kon worden ingedeeld bij type B.

i onbekend (geïsoleerde vondsten)

j ROML – VMEB

---

140 **a** Geervliet-Polder Nieuw Markenburg

b 37DZ ± 79.150/431.250

c Opgravingen naar aanleiding van de aanleg van het Hartelkanaal en Voedingskanaal Brielse Meer in 1966 door de gemeente Rotterdam.

d stroomrug

e niet uitgezocht

f BOOR 10-11, 10-12, 10-20 (?).

g Hoek 1966a en 1966b.

h Twee verspoelde middeleeuwse woonplaatsen langs een kreek (nummer V en XII), met als oudste middeleeuwse vondstmateriaal fragmenten Badorf-aardewerk, waaronder reliëfbandamforen.

i nederzetting

j VMEC e.v.

---

141 **a** Spijkenisse-Hartel West

b 37DZ 79.379/430.930

c Opgraving door BOOR in 1985-1987.

d getijdengebied

e BOOR

f ARCHIS 23287, 23837; BOOR 10-117 & 10-146.

g Hallewas 1987, 319-324; Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 60; Döbken/Guiran/Van Trierum 1992, 288.

h Staand hout en Karolingisch aardewerk (Badorf-baksel) uit 9e -10e eeuw. Nederzetting uit de 10e -13e eeuw in de directe nabijheid.

i nederzetting

j VMEC

---

142 **a** Spijkenisse-Hartelkanaal

b 37GN ± 80.750/431.430

c Baggervondst uit 1964.

d (verspoelde) stroomrug?

e Historisch Museum Rotterdam

f BOOR 10-06.

g Hoek 1965, 120; vgl. Bogaers 1959, 94-95.

h Kleine bronzen ketel, mogelijk een late variant van het zogenaamde 'Vestlandtype', daterend uit de late 6e of 7e eeuw? Dergelijke ketels zijn echter tot in de 18e eeuw gemaakt.

i onbekend (geïsoleerde vondst)

j VMEB

---

143 **a** Spijkenisse-De Ommering

b 37GZ 80.245/430.765

c Vondsten bij veldverkenning in 1968 en 1976 bij nieuwe begraafplaats De Ommering in bosplan de Hartel.

d getijdengebied. Op pre-Romeinse klei, afgedekt door een Duinkerken III-kleilaag.

e niet uitgezocht

f BOOR 10-27.

g Hoek 1968; Henderikx 1986, 570.

h Een scherf Badorf-aardewerk van een reliëfbandamfoor, baksel w 1. Volgens Hoek zou er ook een scherf Merovingisch gladwandig aardewerk zijn gevonden (door hem ten onrechte 'grafveldaardewerk' genoemd).

i nederzetting

j VMEB – VMEC

144

a Spijkenisse-De Hoek

b 37GZ 80.970/428.410

c Vondsten door AWN in 1982 bij graafwerkzaamheden.

d veen

e niet uitgezocht

f ARCHIS 23375; BOOR 17-32.
g Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 60.
h Onder de vondsten uit de Volle Middeleeuwen bevindt zich een pseudomuntfibula uit het tweede kwart van de 9e of 10e eeuw met dubbele parelrand, geïnspireerd op een munt van Lodewijk de Vrome (814-840).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEC

---

145 **a** Spijkenisse-Grote Wiel
b 37GZ 83.460/427.520
c Losse verspoelde vondst uit 1977 nabij de Grote Wiel, gevonden in een kleilaag (Duinkerken III).
d veen
e niet uitgezocht
f ARCHIS 23376; BOOR 18-66.
g Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 60.
h Scherf van Karolingische bolpot (type W IIIA).
i mogelijke nederzetting
j VMEB – VMEC

---

146 **a** Portugaal-Oude Hof
b 37GZ 86.320/430.820
c Opgravingen door de afdeling Oudheidkundig Onderzoek, Gemeentewerken Rotterdam in 1970-1973.
d stroomrug. Zijkreek van de Waal.
e niet uitgezocht
f BOOR 11-10.
g Hoek 1970, 14-15; 1971, 8; 1972, 9-11; 1973a, 112-132; Van Trierum 1992, 88.
h Karolingisch importaardewerk (Badorf-baksels met radstempels, kookpotten met lensvormige bodems), alsmede kogelpotaardewerk uit deze periode (waaronder één met schelpgruismagering).
Gebouwresten ten zuiden van de kreek die eerder aan een 10e -12e eeuwse hof werden toegeschreven blijken Romeins te zijn (2e – eerste helft 3e eeuw). Deze datering is waarschijnlijk ook van toepassing voor het door Hoek gepostuleerde tweebeukige Karolingische gebouw en misschien ook enkele andere lichte constructies ten noorden van de kreek.
i nederzetting
j VMEC

---

147 **a** Bleiswijk-Rotte
b 37FN 97.270/444.900
c Enkele losse vondsten aardewerk uit 1978.
d veen/stroomrug?
e niet uitgezocht
f BOOR 6A-01.
g Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 60.
h Een randfragment met radstempel. Datering onzeker; het betreft Badorf- of Zuidlimburgs-aardewerk.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

---

148 **a** Moordrecht
b 38AN ca. 106.000/446.000
c Door Blaeu in zijn *Toneel der steden* uit 1652 vermelde schatvondst, *voor eenige jaren* gevonden omtrent een halve mijl van de Gouwe, niet ver van Moordrecht.
d veen?
e niet uitgezocht
f ARCHIS 7978.
g Blaeu 1652.
h Vondst van *vele silvere medalien* (denarii) met het opschrift *HLUDOVICUS IMP,* respectievelijk *XPISTIANA RELIGIO*. Toegeschreven aan Lodewijk de Vrome (814-840).
i Profaan of ritueel depot (schatvondst)
j VMEC

149
a Gouda
b onbekend
c Losse vondsten uit 1842 en 1967.
d veen?
e particuliere collectie
f NUMIS
g -
h Denarius van Lotharius I (840-855) uit Dorestad en van Karel de Grote (768-814) uit Mainz.
i onbekend (geïsoleerde vondsten)
j VMEC

---

150 **a** Bergambacht
b Onbekend.
c Losse vondst uit ca. 1960.
d stroomrug of veen?
e particuliere collectie
f KPK
g Pol in voorbereiding.
h Frankische tremissis uit Abrianeco, muntmeester Autharius.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j VMEB

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

151 **a** Ouderkerk aan de IJssel
b 38AZ ± 104.500/439.700
c Gevonden ergens in de eerste helft van de 20e eeuw bij het opschonen van sloten.
d veen
e particuliere collectie
f -
g Evers 1969, 57.
h Follis van Constantijn I uit de periode 313-315.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

152 **a** Krimpen aan den IJssel-Sliksloot
b 37HN ± 99.600/436.000
c Waarschijnlijk aangetroffen bij baggerwerkzaamheden.
d (verspoelde) stroomrug
e RMO
f RMO h1935/11.3-8*; BOOR 14-15.
g -
h Enkele Karolingische scherven (Badorf-tuitpot en kogelpot-aardewerk) en mogelijk nog een fragment vroeg-middeleeuws ruwwandig aardewerk.
i nederzetting
j VMEC

153 **a** Binnenmaas-Heinenoord
b 37HZ 94.660/427.460
c Aardewerk, gevonden bij graven van sleuf voor verkeerstunnel onder de Oude Maas in 1968. Voornamelijk afkomstig van de zuidelijke rivieroever.
d (verspoelde) stroomrug
e Streekmuseum Hoeksche Waard, Heinenoord (?); RMO.
f ARCHIS 24850; RMO h1978/2.57*; BOOR 20-15.
g Sarfatij 1969, 40.
h Scherven Badorf- en Mayen-aardewerk.
i nederzetting
j VMEC

154 **a** Mijnsheerenland-Binnenbedijkte Maas
b 43FN ± 94.000/423.000
c Baggervondst uit de Binnenbedijkte Maas bij Mijnsherenland in 1965.
d (verspoelde) stroomrug
e particuliere collectie
f -
g Burgers 1968, 126-132.
h Laat-Romeinse knoppenfibula met zeskantig gefacetteerde knoppen (fig. B1.1). Type 2 volgens de typologie van Keller. Datering circa 318-350 (Keller 1971, 35-36).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROMLA

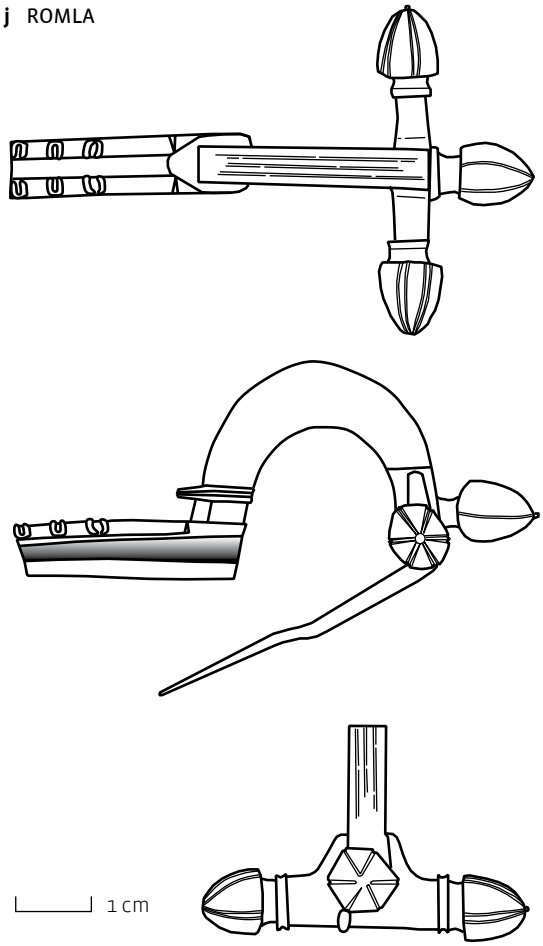

Fig. B1.11 Mijnsheerenland-Binnenbedijkte Maas [154]. Laat-Romeinse drieknoppenfibula met zeskantig gefacetteerde knoppen (naar Burgers 1968). Schaal 1:1.

155 **a** Heerjansdam – Landzicht
b 37HZ 98.700/428.420
c Veldverkenning in 1975 in de Zwijndrechtse Waard. Gevonden op de oostelijke oever van de Waal.
d stroomrug
e particuliere collectie
f BOOR 20-14.
g Sarfatij 1976, 269; Henderikx 1986, 570 (Heerjansdam); Hageman 1990.
h Karolingische scherven.
i nederzetting
j VMEC

156 **a** Heerjansdam – Randweg
b 37HZ 98.400/427.295
c Waarneming door BOOR bij de aanleg van de randweg in 1992 na een vondstmelding.
d geulvulling
e BOOR
f BOOR 21-40.
g Hessing 1993, 356-357.
h Scherven Badorf- en kogelpotaardewerk.
i nederzetting
j VMEC

157 **a** Heerjansdam – Devel
b 37HZ ± 99.900/427.250
c Vondsten van twee vindplaatsen (circa 200 m van elkaar gelegen) tijdens veldverkenningen in 1986, 1987 en 1988 door BOOR.
d veen (komafzettingen van Tiel op Hollandveen)
e BOOR
f BOOR 21-46, 21-47.
g Hageman 1990, 133-134 (nr. 86 + 87); Moree *et al.* 141-142.
h Ruwwandige scherven, mogelijk Merovingisch, en 3 tot 4 Karolingische scherven (9e -10e eeuw).
i nederzetting
j VMEB – VMEC

158 **a** Ridderkerk-Rijsoord Strevelshoek A
b 37HZ 98.930/429.420
c Baggervondsten uit Waal (ter hoogte van Stevelshoek) in de periode 1967-1981. Veldverkenning door BOOR in 1991 op een buitendijkse nes aan de linkeroever van de Waal.
d stroomrug
e BOOR
f BOOR 20-02 en 20-25.
g Henderikx 1986, 570 =Heerjansdam/Strevelshoek); Moree *et al.* 2002, 141.
h De baggervondsten bevatten een elftal mogelijk Merovingische ruwwandige scherven en een Karolingische scherf (9e -10e eeuw). De veldkartering betrof een terrein van 100 bij 50 m met archeologische vondsten, waaronder vijf ruwwandige scherven (één uit de 9e -10e eeuw en de overige uit de Vroege Middeleeuwen of Romeinse tijd).
i nederzetting
j VMEB – VMEC e.v.

159 **a** Ridderkerk-Rijsoord Strevelshoek B
b 37HZ 99.050/429.800
c Veldverkenning op de zuidoostelijke Waaloever in 1973.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f BOOR 21-16.
g Sarfatij 1976, 269; Henderikx 1986, 570; Hageman 1990.
h Enige Karolingische scherven (9e-10e eeuw), inclusief een bronzen riemtong uit de 8e -9e eeuw.
i nederzetting
j VMEC e.v.

160 **a** Ridderkerk-Rijsoord Waalweg
b 38CZ 100.190/429.310
c Veldverkenning door BOOR op de zuidoever van de Waal in 1988.
d stroomrug
e BOOR
f BOOR 21-24.
g Hageman 1990, 104-105 (nr. 65); Moree *et al.* 2002, 141.
h Onder het aardewerk bevinden zich ruwwandige scherven met een mogelijk vroeg-middeleeuwse datering.
i mogelijke nederzetting
j VME?

161 **a** Hendrik Ido Ambacht-Waal (De Noorden)
b ± 102.650/429.780
c Bij het volgen van zandwinningswerkzaamheden in de Waal door BOOR in 1987-1989 is aardewerk uit de Vroege Middeleeuwen naar boven gekomen.
d (verspoelde) stroomrug.
e BOOR
f BOOR 21-120.
g Hallewas 1989, 347; Hageman 1990
h Enkele scherven vroeg-middeleeuws aardewerk.
i nederzetting
j VMEB – VMEC

162 **a** Hendrik-Ido-Ambacht-Reeweg
b 38CZ 102.220/427.740
c Veldverkenning in 1975.
d veen (komafzettingen van Tiel op Hollandveen)
e niet uitgezocht
f ARCHIS 16618; BOOR 21-39.
g Hageman 1990.

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

h Een mogelijke scherf Badorf-aardewerk.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

---

163 **a** Alblasserdam
b onbekend
c losse vondst?
d onbekend
e niet uitgezocht
f -
g Streefkerk 1992 (nr. 109)
h Een koperen aes uit het 4e decennium van de 4e eeuw.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROMLA

---

164 **a** Alblasserdam-Polder Souburg
b 38CZ 106.620/431.180
c Waarneming in 1961 door de AWN afdeling Lek- en Merwestreek.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 24946.
g De Kok 1961, 125-126.
h Merovingisch en Karolingisch aardewerk, benevens aardewerk uit voor- en naliggende perioden.
i nederzetting
j VMEB – VMEC e.v.

---

165 **a** Oud Alblas-Polder Grote Nes
b 38CZ ± 106.900/430.700
c Veldverkenning in 1959.
d flank stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 7963.
g Henderikx 1986, 570.
h Badorf- en ander Karolingisch aardewerk.
i nederzetting
j VMEC

---

166 **a** Oud Alblas-De Snelle
b onbekend
c Losse vondsten uit zakput voor bagger uit riviertje de Alblas, gevonden in 1975.
d (verspoelde) oeverwal
e RMO
f RMO h1980/2.223*.
h Twee Karolingische scherven, samen met materiaal uit de Volle en Late middeleeuwen.
i nederzetting
j VMEC e.v.

---

167 **a** Oud-Alblas – IJsbaan-Weverij
b 38CZ 108.540/430.360
c veldverkenning
d stroomrug
e niet uitgezocht
f RMO h1978/2.19c.
g -
h Een wandscherf Badorf-aardewerk en een randfragment van een hardgebakken reliëfbandamfoor.
i nederzetting
j VMEC

---

168 **a** Oud Alblas-Polder Zuidzijde
b 38CZ ± 107.000/429.500
c Oppervlaktevondsten (uit 1980?) op de zuidflank van een rug.
d stroomrug
e RMO
f RMO h1980/2.220*.
h Drie scherven vroeg-middeleeuws ruwwandig aardewerk en één Badorf-scherf.
i nederzetting
j VMEB – VMEC

---

169 **a** Dordrecht
b 44AN ± 103.000/424.000
c Baggervondst uit 1962, precieze vindplaats niet bekend.
d onbekend
e paticuliere collectie
f -
g Baart 1990, 86.
h Koperen aes of follis uit de 4e eeuw.
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROML

---

170 **a** Dordrecht-Centrum
b 38CZ ± 105.500/425.500
c Een fibula die is gevonden in bouwput in het centrum van Dordrecht op ca. 8 m diepte en een tweetal laat-Romeinse munten uit de Steltenstraat (1995) en uit de opgraving Statenplein (1998).

d onbekend
e Stadsarcheologische dienst; particuliere collectie.
f NUMIS
g Hessing 1991, 353.
h Twee koperen aes IV uit de late 4e eeuw van Theodosius I (379-395) (RIC 67b) en een totaal versleten exemplaar (ca. 388-402). Verder een mogelijk bronzen, drieledige Karolingische fibula (9e -10e eeuw).
i obekend (geïsoleerde vondsten).
j ROMLB en VMEC

---

171 **a** Dordrecht-Dupont
b 38 CZ ± 108.000/426.000
c Losse detectorvondst uit 1994 bij de Dupont-fabriek langs de Beneden-Merwede.
d overwal (verspoeld)
e paticuliere collectie
f KPK
g -
h Koperen follis van Constantinus II (323-324) (RIC 433).
i onbekend (geïsoleerde vondst)
j ROMLA

---

172 **a** Dordrecht-Baanhoek
b 38 DZ ± 110.000/426.000
c Losse vondst uit 1982 bij het graven van een verbreding van de Beneden-Merwede, gevonden ter hoogte van de spoorbrug bij de Polder Groot Crayestein.
d (verspoelde) oeverwal
e Baggermuseum Sliedrecht
f ARCHIS 22788.
g Hallewas 1985b, 139.
h Scherf van reliëfbandamfoor met radstempelversiering.
i mogelijke nederzetting
j VMEC

Vindplaatsen die bij nader inzien niet uit de laat-Romeinse of vroeg-middeleeuwse periode dateren.

---

a Alphen aan den Rijn-Goudse Rijpad
b 31CN 107.300/458.300
c Losse vondsten, voornamelijk uit de Romeinse periode, uit de klei in een slootbodem.
d stroomrug
e niet uitgezocht
f ARCHIS 4262.
g De Raaf 1954, 29.
h Enkele potfragmenten met verticale ribbels werden door De Raaf toegeschreven aan vroeg-middeleeuws, 'Saksisch' aardewerk. Deze versieringswijze is echter niet ongewoon in het inheemse aardewerk uit de (Late) IJzertijd. Gezien de vondstcontext is een vroeg-middeleeuwse datering niet aannemelijk.

---

a Leiden-Lage Waard
b 30FZ 95.080/463.700.
c Gevonden in 1965 in een volkstuintje. Van de vondsten is alleen de kledinghaak is aangekocht door het RMO.
d stroomrug
e RMO
f ARCHIS 24215; RMO h1966/12.1*.
g Hallewas 1986a, 174; Bult/Hallewas 1990b, 83.
h Op het oostelijk deel van het waardeiland van Leiden, werden in 1965 in een volkstuintje enige vondsten gedaan die werden beschouwd als een aanwijzing voor de aanwezigheid van een begraving of grafveld. Een kledinghaak met resten van rode emailversiering kwam terecht in de collectie van het RMO en werd bestempeld als vroeg-middeleeuws, op grond van contextloze parallellen uit Domburg (vgl. Capelle 1976, nr. 435) en Dorestad. Een vondst uit Amsterdam maakt echter een eind 16e-eeuwse datering veel waarschijnlijker (Baart *et al.* 1977, 153, nr.160). Niet overgeleverd zijn enkele "zwarte scherven met versiering" (misschien van een knikwandpot?) en fragmenten van een zwaard. De conclusie dat we hier met een vroeg-middeleeuws grafveld te maken kunnen hebben is voorbarig. Naar mijn mening kan het net zo goed gaan om laat-middeleeuwse vondsten. Jammer dat de versierde scherven en het zwaard niet is ingezameld of anderszins gedocumenteerd.

a benamimg **b** coördinaten **c** onderzoek **d** geologie **e** verblijfplaats vondst(en)

a Rijnsburg-De Klaveren
b 30F 90.700/468.000
c Omstreeks 1932 zijn een tweetal huisterpjes vrijwel geëgaliseerd, waarbij veel cultuurresten aan het oppervlakte schijnen te zijn gekomen. Vondsten van deze plaats zijn gepubliceerd door door Glasbergen in 1944. In het depot van het Genootschap Oud-Rijnsburg worden vondsten bewaard afkomstig van de 'Vinkenweg-het werfje' uit 1954 (= 1944?). Zeer waarschijnlijk betreft het hier dezelfde vindplaats.
d strandvlakte
e depot Genootschap Oud Rijnsburg.
f ARCHIS 24188.
g Glasbergen 1944.
h Twee huisterpjes. Met de huidige aardewerkkennis is het meeste aardewerk van deze vindplaats te dateren vanaf de 12e eeuw, zodat geen sprake is van een vroeg-middeleeuwse vindplaats. De paar ruwwandige Merovingische scherven die zich tussen het materiaal bevinden, zijn mogelijk een bijmenging van materiaal afkomstig van de vindplaats Rijnsburg-De Woerd.

---

a Delft-Oude Delft
b 37EN ± 84.200/447.500
c Proefopgraving in tuin van pand Oude Delft 75 in 1972, ter bestudering van de plaatselijke bodemopbouw.
d oeverwal (in dunne laag verwerkte klei).
e niet uitgezocht
f -
g *Jaarverslag ROB 1972*, 117; Groenman-van Waateringe *et al.* 1977, 150; Henderikx 1986, 569.
h Enkele scherven die werden beschouwd als daterend uit de 9e eeuw, blijken bij nader inzien uit de Romeinse tijd te stammen (mondelinge mededeling E. Bult, gemeente Delft).

---

a Naaldwijk-Kerkstraat 7
b 37BN 74.020/445.610
c Onderzoek door Archeologische Werkgroep Westlandstudiegroep in 1990, na sloop schoolgebouw op plaats van vermoede gracht van ringwalburg.
d flank strandwal
e Westlands Museum
f -
g Hessing 1991, 360; Van Horssen 2007, inv. nr. 68 en p. 77-78.
h Deel van een 4 m breed grachtverloop om het terrein van de Hervormde Kerk. Deze was ingestoken in een oudere waterloop. Het vondstmateriaal uit de gracht blijkt bij nadere bestudering niet ouder te zijn dan de 13e-14e eeuw, zodat de gracht niet veel ouder zal zijn (Van Horssen 2006). Dit maakt het bestaan van een ringwalburg uiterst onzeker. Waarschijnlijk was de 'gracht' rondom de kerk onderdeel van een zogenaamd 'ringdorp'. Dit dorpstype komt regelmatig voor in Zeeland en Naaldwijk (en Maasland) lijken hiervan de meest noordelijke vertegenwoordigers (Dijkstra/De Ridder 2009, 211).

---

a Vlaardingen-Babberspolder
b 37GN 84.914/436.125
c Onderzoek door BOOR.
d getijdengebied
e BOOR
f Mondelinge mededeling uit 1984 van C. Hoek aan P.A. Henderikx; BOOR 11-54.
g Henderikx 1986, 570.
h Door Hoek als Karolingisch gedetermineerd aardewerk betreft, gezien de context, naar alle waarschijnlijkheid Duisburg-aardewerk uit de 10e eeuw (email 18-09-2001 van A.J. Guiran, BOOR).

---

a Biert-Fikkershil (Polder Simonshaven)
b 37DZ ± 79.195/428.460
c Opgraving door BOOR in 1982-1983.
d getijdengebied
e particuliere collectie
f Mondelinge mededeling C. Hoek aan P.A. Henderikx; BOOR 17-24; 17-81
g Henderikx 1986, 570; Van Trierum/Döbken/Guiran 1988, 60 en 67-68.
h De door Henderikx vermeldde 'mogelijk Karolingische of zelfs Merovingische scherven' betreft wellicht 10e-eeuws Duisburg-aardewerk, aangetroffen in een kuil nabij een erf uit de volle Middeleeuwen (email 18-09-2001 van A.J. Guiran, BOOR).